

LUNDS
UNIVERSITET

Samhällsomvandlingen i Skellefteå

**– utmaningar och möjligheter ur ett socialt hållbarhetsperspektiv
enligt tjänstepersoner i offentlig sektor**

Författare: Simon Lind

Master's thesis SOCM05 30 hp

Vårterminen 2024

Handledare: Olle Frödin

Antal ord: 18 233

Abstract

The establishment of Northvolt's megafactory in Skellefteå has led to an influx of thousands of foreign workers and a unique transformation of the local community. This study explores how local public officials perceive challenges and opportunities through the lens of social sustainability. Four semi-structured interviews reveal that the public officials tell of a fast-paced transformation and urgent needs in housing, infrastructure, and local services. Hartmut Rosa's theory on social acceleration is applied to illustrate how the technological advancements driving the megafactory's development might connect to accelerating social changes and their local manifestations in Skellefteå. Moreover, the public officials also tell of growing gender inequality, risks of social exclusion and a conflict between economic growth and social sustainability. These observations are analyzed using both Rosa and Jürgen Habermas theory of the system colonization of the lifeworld to illustrate a possible tension between economic and administrative imperatives and lived experiences.

Beside these challenges, the public officials also tell of opportunities that could prevent a disruptive development, such as spaces for social integration and civil dialogue. These are examined using Rosa's concept of social resonance and Habermas' theory on communicative action, emphasizing the importance of meaningful social interaction and shared understanding to avoid alienation in a time of change.

While this study does not examine actual conditions but rather the observations and interpretations of the interviewees, the study concludes that the perspectives of these public officials offer valuable insights, and that Rosa's and Habermas' theories provide an analytical framework for understanding these interpretations from a critical standpoint.

Keywords: Skellefteå, industrialization, labor migration, social sustainability, social change, inequality, social integration.

Författare: Simon Lind

Master's thesis SOCM05 30 hp

Vårterminen 2024

Handledare: Olle Frödin

Department of Sociology, våren 2024

Populärvetenskaplig sammanfattning

I Skellefteå kommun pågår en unik samhällsomvandling och befolkningsutveckling. Sedan etableringen av batterifabriken Northvolt år 2018 har tusentals arbetare från andra delar av världen på kort tid flyttat till kommunen. Syftet med den här studien är att undersöka hur tjänstepersoner i offentlig sektor ser på utmaningar och möjligheter i samhällsomvandlingen ur ett socialt hållbarhetsperspektiv. Social hållbarhet handlar enligt Skellefteå Kommun bland annat om att skapa ett jämlikt och jämställt samhälle där människor har god hälsa och ett gott välbefinnande, där människor känner tillit och trygghet och får vara delaktiga i utvecklingen, där de har möjlighet att påverka och ha en meningsfull fritid.

Studien bygger på intervjuer med tre tjänstepersoner på kommunen och en på Länsstyrelsen Västerbotten som arbetar med sociala frågor. Intervjupersonerna berättar om snabba sociala förändringar i Skellefteå som har lett till brådskande behov, som att snabbt bygga nya bostäder och skolor. De berättar om hur jämställdheten i kommunen påverkas, om risken för utanförskap och om olika målkonflikter. Till exempel flyttar fler män än kvinnor till kommunen, samtidigt som kvinnorna i högre grad arbetar i vården och männen i industrin. Det leder till en snedfördelning på arbetsmarknaden och betydande löneskillnader mellan män och kvinnor. Samhällsomvandlingen medför också en risk för utanförskap om inte de nya invånarna också kommer in i samhället. De målkonflikter som nämns handlar framför allt om fokus på ekonomisk tillväxt kontra människors livsvillkor.

I analysen används två sociologiska teorier; Hartmut Rosas teori om social acceleration och social resonans, och Jürgen Habermas teori om systemet, livsvärlden och kommunikativt handlande. Analysen visar hur de snabba samhällsförändringar som det berättas om kan förstås som en del i en teknologisk acceleration och accelererande sociala förändringar i det moderna samhället, och hur ekonomiska och politiska system kan påverka det sociala livet. Gemensamma mötesplatser kan här bidra till att integrera befolkningen i en tid av förändring. Dessutom arbetar kommunen för att alla ska ha möjlighet att vara med och påverka samhällsutvecklingen. Sammantaget kan sådana möjligheter förebygga att människor känner sig vilsna och att de upplever en förlust av mening under de snabba sociala förändringar som det berättas om.

Eftersom studien bygger på intervjuer säger studien inte nödvändigtvis något om de faktiska förhållandena i Skellefteå. Studien ger en inblick i hur fyra tjänstepersoner, som arbetar med sociala frågor i samhällsutvecklingen, ser på utmaningar och möjligheter. Studien drar också slutsatsen att Rosas och Habermas teorier kan vara användbara för att skapa en djupare förståelse för den typen av sociala förändringar som det berättas om ur ett kritiskt perspektiv på det moderna samhället.

Förord

Jag vill inleda med att rikta ett stort tack till intervjupersonerna som har tagit sig tiden att träffa mig för att göra det här projektet möjligt. Jag vill även tacka min handledare Olle Frödin för din klokskap och vägledning. Våra diskussioner har motiverat mig att vilja gräva djupare, att fullfölja intressanta spår och idéer och våga vara kreativ.

Jag flyttade till Halmstad 2019 för att studera sociologi och social hållbarhet i syfte att ta med mina kunskaper hem till Skellefteå. Att därför få sluta cirkeln med det här projektet känns helt rätt och där jag hoppas kunna säga något om utvecklingen på hemmaplan. Här vill jag rikta ett stort tack till min sambo, som följt med på hela den här resan och i bakgrunden har varit ett ovärderligt stöd genom hela min utbildning.

Sist men inte minst, till min son Alvin, blott en månad äldre än det här uppsatsarbetet och som trots många vakna nätter har gett mig energi in i det sista. Det här projektet är tillägnat dig.

Skellefteå, augusti 2024

Simon Lind

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
2. Syfte och frågeställning.....	2
3. Bakgrund	2
3.1 Social hållbarhet som begrepp.....	4
4. Tidigare forskning	6
4.1 Industrialisering och samhällsförändringar	6
4.2 Jämställdhet i den gröna omställningen	8
4.3 Arbetskraftsinvandring och integration	9
5. Teorier	10
5.1 Social acceleration och social resonans	10
5.2 System, livsvärld och kommunikativt handlande.....	12
5.3 Val av teorier	14
6. Metod	16
6.1 Val av metod	16
6.2 Den hermeneutiska cirkeln.....	16
6.3. Förförståelse	17
6.4 Metodinstrument.....	18
6.5 Urval.....	20
6.6 Tillvägagångssätt	20
6.7 Kodning och analys	21
6.8 Val av tidigare forskning	22
6.9 Etiska aspekter	23

7. Resultat och analys.....	25
7.1 Snabba förändringar och brådskande behov.....	25
7.2 Sociala hållbarhetsutmaningar.....	29
7.3 Social integration och medborgerlig dialog.....	37
7.4 Slutsatser.....	42
9. Avslutande diskussion.....	44
10. Referenser.....	47
10.1 Litterära referenser.....	47
10.2 Webbssidor och nyhetsartiklar.....	50

1. Inledning

I Skellefteå pågår en unik samhällsomvandling. Från att kommunen under lång tid har haft en stagnerad befolkningstillväxt flyttar nu tusentals människor till kommunen för att arbeta inom industrin. Upp emot 15 000 ytterligare kan komma att flytta till kommunen under nästkommande sex år. Merparten av dessa kommer att komma från andra delar av världen. Detta är Skellefteå Kommuns prognos och högsta scenario som har gjorts av ett externt konsultföretag (Skellefteå Kommun, 2022). Det är en samhällsomvandling som i princip saknar motstycke. Orsaken bakom den snabba befolkningstillväxten är etableringen av batterifabriken Northvolt som har som ambition att tillverka världens grönaste batteri och som rekryterar personal från hela världen för att klara kompetensförsörjningen.

Bostäder behöver byggas, infrastruktur och viktiga samhällsfunktioner behöver byggas ut och barnen till de föräldrar som flyttar till Skellefteå behöver gå i skolan. Människor ska integreras. Att Skellefteå nu är i blickfånget när den så kallade gröna omställningen av industrin har satts i rullning i norra Sverige står klart. Snart ska kommunen dessutom visas upp för en nationell och internationell publik som ett exempel på ett samhälle som har ambitionen att växa både snabbt och hållbart (Nilsson, 2023).

Vad händer med ett jämförelsevis litet samhälle som på kort tid går från en stagnerad befolkningskurva till plötslig befolkningstillväxt och omfattande samhällsförändringar? Hur påverkar det sociala processer? Vilka möjligheter skapas och vilka påfrestningar uppstår? Tidigt i uppsatsarbetet intresserade jag mig för hur kommunen arbetar med social hållbarhet och valde att rikta in mig på tjänstepersoner i den offentliga sektorn som arbetar i frontlinjen med dessa frågor. Vad har dessa personer att berätta om? Hur ser de på utmaningar och möjligheter nu när Skellefteå växer och förändras? Dessa frågor blev startskottet för den här uppsatsen.

Utifrån ett kritiskt perspektiv tillämpas Habermas begrepp system, livsvärld och kommunikativt handlande och Rosas teori om social acceleration och social resonans för att skapa en möjlig tolkning av den bild som dessa tjänstepersoner ger av den pågående samhällsomvandlingen. Här berättas om en samhällsomvandling i högt tempo, där kommunen har svårt att hinna med att svara på olika sociala behov i den takt de uppstår (till exempel bostadsförsörjning och utbyggnad av viktiga samhällsfunktioner). Därtill påverkas jämställdheten i kommunen när fler män än kvinnor flyttar till Skellefteå och tar anställning i megafabriken. Intervjupersonerna berättar även om målkonflikter i samhällsomvandlingen men också möjligheter i form av sociala initiativ för social integration och olika sätt att göra invånarna delaktiga i utvecklingen.

2. Syfte och frågeställning

Sex år har gått sedan bygget av batterifabriken Northvolt Ett inleddes i Skellefteå. Kommunen befinner sig i en omfattande samhällsomvandling där tusentals människor har flyttat till kommunen på kort tid och där desto fler väntas flytta in. Denna förändring är en del av den så kallade gröna omställningen av industrin i norra Sverige och som rimligtvis påverkar sociala strukturer och den sociala hållbarheten i kommunen och i regionen. Liknande samhällsomvandlingar väntar dessutom i andra norrländska kommuner.

Syftet med denna uppsats är att ge en inblick i hur tjänstepersoner i offentlig sektor, som på olika sätt arbetar med sociala frågor i samhällsutvecklingen i Skellefteå, ser på utmaningar och möjligheter kopplat till social hållbarhet i samhällsomvandlingen. Detta görs med ett särskilt fokus på områdena *tillit och trygghet, delaktighet och inkludering*, och *jämlikhet* (som är aspekter av social hållbarhet enligt kommunens definition av begreppet) och ett fokus på kommunens eget hållbarhetsarbete och samarbeten. Vidare är syftet att skapa förståelse av intervjupersonernas berättelser genom att tillämpa Hartmut Rosas teori om social acceleration och social resonans, och Jürgen Habermas teori om system, livsvärld och kommunikativt handlande.

Detta är relevant då denna typ av tjänstepersoner har en unik inblick i arbetet med samhällsomvandlingen och då liknande samhällsförändringar planeras även i andra kommuner i Norrland. Slutsatserna i den här studien kan således vara vägledande för vilka typer av frågor som kan behöva ställas eller utredas, både i forskningssammanhang, av Skellefteå kommun och av andra kommuner i planeringen inför stora samhällsomvandlingar.

Studien utgår från frågeställningen:

- Hur ser tjänstepersoner i offentlig sektor, med ansvar för sociala frågor, på utmaningar och möjligheter i samhällsomvandlingen i Skellefteå utifrån ett socialt hållbarhetsperspektiv?

3. Bakgrund

I ett skogsområde stort som 70 fotbollsplaner inleddes bygget av megafabriken Northvolt Ett under sommaren 2018. Visionen är att producera och återbruka världens grönaste batterier (Northvolt, 2024). Sex år senare har Northvolt tagit förstaplatsen som kommunens största privata arbetsgivare och har över 3500 anställda (Northvolt, 2024). Under denna period har kommunen gått från ungefär 72 000 invånare till över 77 000 invånare (Statistiska Centralbyrån,

2024). Mellan januari och mars under 2024 hade Skellefteå en större folkökning i antal räknat än kommuner som Malmö och Göteborg som länge har haft en god befolkningstillväxt (Statistiska Centralbyrån, 2024).

Medan Sverige befinner sig i lågkonjunktur råder högkonjunktur i Skellefteå. Sysselsättningsnivån är bland den högsta jämfört med andra kommuner och den relativa arbetslösheten bland den lägsta (Statistiska Centralbyrån, 2023). I centrum reser sig numera också Sara Kulturhus – en av världens högsta träbyggnader med sina 20 våningar, byggt med lokalt trä från regionen (Sara Kulturhus, 2024). Det är ett nybyggt kulturcentrum som inhyser både scener, bibliotek, utställningshallar, hotell och restauranger. Kulturhusets anpassningar för personer med funktionsnedsättningar, liksom de uppvärmda gågatorna i centrum vintertid, bidrog till EU-kommissionens beslut att ge Skellefteå sitt årliga pris för ”Europas mest tillgängliga stad” (European Commission, 2023). Skellefteå Airport, som är en av världens första fossilfria flygplatser, är också en av Sveriges snabbast växande (Lindberg, 2024). Där utvecklas också världens första droneport i trä för hållbara drönarleveranser för företag, privatpersoner och offentliga verksamheter (Skellefteå Airport, 2024). Detta är exempel på hur Skellefteå på kort tid har gjort sig tillkänna både nationellt och internationellt på hållbarhetsområdet.

För att klara inflödet av människor är kommunen däremot i stort behov av entreprenörer som vill bygga i Skellefteå. Samtidigt bromsas bostadsbyggandet av omvärldsfaktorer och en föråldrad syn av Norrland bland investerare, menar kommunens mark- och exploateringschef (Skellefteå Kommun, 2024). En tillfällig lösning på bostadsbristen är ett nybyggt bostadsområde i utkanten av centrum där tusentals inflyttade arbetare bor i baracker i väntan på en mer permanent bostadslösning (Samuelsson, 2024). För att de kvinnor som bor i området ska känna sig tryggare infördes under våren 2024 rosa parkeringsskyltar för parkeringar reserverat för just kvinnor, något som har kritiserats i media för att inte lösa själva grundproblemet med mäns våld mot kvinnor i samhället (Kejerhag & Isberg, 2024). Sedan 2018 har antalet och andelen anmälda misshandelsbrott mot flickor och kvinnor ökat i Skellefteå (Brottsförebyggande rådet, 2024).

För att underlätta för de nya engelsktalande invånarna att komma in i samhället publicerar den lokala dagstidningen Norran numera sina artiklar även på engelska (Nilsson, 2023). Enligt chefredaktören finns en känsla av utanförskap i samhället där dagstidningen vill göra innehållet i tidningen tillgängligt för fler och på så sätt hoppas kunna bidra till att de inflyttade ska känna sig välkomna och bli en del av samhället (Nilsson, 2024). Det illustrerar hur omfattande arbetskraftsinvandringen i Skellefteå är, där engelskan på kort tid har blivit påtagligt utbredd i samhället.

Kanske är det inte konstigt att kommunen har varit på agendan på en klimatkonferens i Paris för att berätta om sin utvecklingsresa (Skellefteå Kommun, 2023). Skellefteå har även varit representerat på ett FN-möte i New York där det berättades om kommunens arbete med Agenda 2030 (Kledzik, 2023). År 2026 ska Skellefteå dessutom visas upp för en nationell och internationell publik i projektet Society Expo 2026 (Nilsson, 2023). Syftet med projektet är att visa ett Skellefteå ”mitt i språnget” på väg mot befolkningsmålet om 90 000 invånare till år 2030. Fokus under mässan kommer att ligga på hållbara lösningar och utmaningar som har uppstått längs vägen (Nilsson, 2023).

Det är tydligt att det på kort tid har skett en rad större förändringar i kommunen, inte minst nya migrationsmönster till följd av etableringen av batterifabriken. Samtidigt bör det noteras att inte alla sociala förändringar i kommunen, som den här uppsatsen undersöker, går att härleda till just etableringen av batterifabriken eller till samhällsomvandlingen som sådan. Omvärldsfaktorer spelar också in; till exempel har kommunen, liksom resten av världen, genomlevt en pandemi under fabriken's uppstartsfas. Sedan 2022 har kriget i Ukraina lett till ekonomiska utmaningar för Sveriges kommuner och regioner, däribland höjda råvarupriser, matpriser och ökat behov av boenden (Wallenskog, 2022). Sådana förändringar påverkar också samhällsutvecklingen i kommunen, även om den här studien lägger sitt fokus på just samhällsomvandlingen som satts i rullning i och med etableringen av Northvolt.

En annan förändring i kommunen, så som för så många andra kommuner, är att hållbarhetsbegreppet har blivit alltmer närvarande i de förändringar och projekt som planeras och initieras. Här menar Robèrt et al (2019) att vi för att klara omställningen till ett miljömässigt hållbart samhälle också måste arbeta aktivt för ett socialt hållbart samhälle. Social och miljömässig hållbarhet är således inte två vitt skilda områden utan bör förstås som interrelaterade och beroende av varandra (Robèrt et al, 2019). I nästa avsnitt presenteras en kort beskrivning av hur begreppet *social hållbarhet* kan förstås och hur Skellefteå Kommun arbetar med det.

3.1 Social hållbarhet som begrepp

Uppsatsen tar avstamp i begreppet social hållbarhet. När Skellefteå växer och ett stort antal människor flyttar in i kommunen på kort tid är det troligt att de sociala strukturerna i samhället också påverkas och förändras. Det finns dock ingen vedertagen definition av begreppet. Såväl i näringslivet som i forskningen förekommer olika definitioner och beskrivningar. Olsson (2012) menar till exempel att det snarare än att vara en uppsättning mätbara variabler är ett orienterande begrepp som bygger på en idévärld och som stakar ut en riktning. Efter ett

forskningsprojekt som har pågått sedan 90-talet definierar Robèrt et al (2019) social hållbarhet som ett tillstånd där vi inte systematiskt degraderar de sociala system som vi människor är en del av. För att lyckas med det behöver vi eliminera de handlingar som bryter mot fem grundläggande sociala hållbarhetsprinciper. Dessa är *hälsa, inflytande, kompetens, likabehandling* och *meningsskapande* (Robèrt et al, 2019).

Även i offentliga organisationer har begreppet blivit allt vanligare. Just nu pågår till exempel ett samarbete mellan Sveriges Kommuner och Regioner och Folkhälsomyndigheten i projektet ”Mötesplats social hållbarhet” som är ett forum för hälsofrämjande arbete och som kommer till Skellefteå i oktober 2024 (Folkhälsomyndigheten, 2024). Enligt Folkhälsomyndighetens definition är ett socialt hållbart samhälle ett ”[...] ett jämställt och jämlikt samhälle där människor lever ett gott liv med god hälsa, utan orättfärdiga skillnader. Ett samhälle med hög tolerans där människors lika värde står i centrum, vilket kräver att människor känner tillit och förtroende till varandra och är delaktiga i samhällsutvecklingen” (Folkhälsomyndigheten, 2022). Det kan jämföras med Skellefteå Kommuns definition, och som jag har valt att utgå ifrån i den här uppsatsen: ”Ett socialt hållbart samhälle är ett samhälle där människor lever ett gott liv med god hälsa under det tidiga livet till det sena livet. Det är ett samhälle med hög acceptans där människors lika värde står i centrum, vilket kräver att människor känner tillit och förtroende till varandra samt är delaktiga i samhällets utveckling” (Skellefteå Kommun, 2024). Till detta följer bland annat underbegreppen *hälsa, välmående, tillit, trygghet, delaktighet, inflytande, meningsfullhet, kompetens, jämlikhet* och *funktionsrättsfrågor* (Skellefteå Kommun, 2024).

Detta exemplifierar hur definitioner kan skilja sig åt mellan offentliga organisationer. Där Folkhälsomyndigheten betonar vikten av ett jämställt och jämlikt samhälle (som kanske ligger närmare ett mer intersektionellt perspektiv) lägger Skellefteå Kommun tonvikten på åldersspekten, där människor lever ett gott liv med god hälsa från barndom till ålderdom. Åldersperspektivet genomsyrar även beskrivningen av underbegreppen *tillit och trygghet* och *delaktighet och inflytande* där kommunens arbete tycks koncentrerat kring specifikt barn och unga (Skellefteå Kommun, 2024).

Valet av Skellefteå kommuns definition grundar sig i att den rimligtvis är en del av de intervjuade tjänstepersonernas förståelse av begreppet, eller en definition som de har kommit i kontakt med. Även om Länsstyrelsen Västerbotten, som också har intervjuats, arbetar utanför kommunen innehåller definitionen vanligt förekommande underbegrepp som återfinns i andra definitioner som vi såg i fallet med Folkhälsomyndigheten och Robèrt et al (2019).

Mer specifikt har uppsatsen avgränsats till följande underbegrepp i kommunens definition (se mer om denna avgränsning under 6.4 Metodinstrument, s. 18):

- *Jämlikhet*
- *Meningsfullhet*
- *Tillit och trygghet*
- *Delaktighet och inflytande*

Med målet *jämlikhet* har kommunen som ambition att underlätta för mångfald, jämlikhet och jämställdhet där var och en känner sig värdefull och trivs, oavsett kön, ålder, etnisk tillhörighet, religion, trosuppfattning, sexuell läggning, könsidentitet eller -uttryck (Skellefteå Kommun, 2024). Med *meningsfullhet* avses möjligheten till en aktiv fritid för både barn, unga och äldre, alltifrån föreningsliv till natur- och kulturupplevelser. Vad gäller *tillit och trygghet* nämner kommunen FRIS (Förebyggande rådet i Skellefteå) och deras arbete för att barn och ungdomar ska få en trygg uppväxtmiljö, och med *delaktighet och inflytande* avser kommunen att förbättra barn och ungas delaktighet och påverkan i skolan, på fritiden och i samhället i stort (Skellefteå Kommun, 2024).

Det bör dock påpekas att intervjupersonerna i denna uppsats talar mer generellt kring dessa aspekter och inte enbart utifrån just barn och unga. Uppsatsen återspeglar därför ett bredare perspektiv på begreppen tillit, trygghet, delaktighet och inflytande än det som definitionen ovan gör gällande.

4. Tidigare forskning

Här presenteras ett urval av tidigare forskning på ämnena industrialisering, jämställdhet och integration som är tre framträdande ämnen i uppsatsen. Forskningen har i huvudsak hittats via databaser vid svenska lärosäten utifrån sökord som bland annat *industrialization*, *inequality*, *gender*, *social sustainability*, *green jobs*, *labour migration* och *social integration*. Dessa forskningsområden är relevanta då studien syftar till att undersöka utmaningar och möjligheter i Skellefteå efter etableringen av batterifabriken i en tid av omställning mot ett mer hållbart samhälle.

4.1 Industrialisering och samhällsförändringar

Blumer (1990) menar att det i alla industrialiserade samhällen förekommer motstridiga intressen och konflikter av olika slag. Industrisektorn behöver därför förstås utifrån ett maktperspektiv och de maktrelationer som industrialiseringen skapar (Blumer, 1990). Med den industriella

revolutionen växte till exempel stora företagsstäder fram runtom i Nordamerika och i Europa (Borges & Torres, 2012). Dessa städer fungerade i praktiken som experimentytor för urbanisering där olika välfärdspraktiker koncentrerades. Konfrontationer mellan kapitalet och arbetskraften var däremot vanliga (Borges & Torres, 2012).

Arktiska regioner har dessutom ofta hanterats som ”interna kolonier” inom nationalstater snarare än integrerade delar av dem, där kapital och politiker från söder har sett ekonomiska möjligheter i de dessa områdens naturresurser (Coates & Holroyd, 2021:9). De landskapsförändringar som har skett i samernas traditionella bosättningsområden kan här ses som ett resultat av en industriell och kapitalistisk expansion och av underliggande koloniala relationer (Harnesk & Jakobsen, 2023).

I sammanhang som rör industrialiseringens effekter på samhället och på människan har alienationsbegreppet använts flitigt, till exempel av Marx (2007) som beskriver den politiska ekonomin som bland annat en separation mellan arbetskraft, kapital och land. I takt med att produktionen ökar och själva *tingen* börjar värderas högre än människan reduceras arbetaren och det arbete som han eller hon utför till varor på en marknad. I denna nya värld alieneras (”förfrämligas”) arbetaren från sitt arbete och från det som han eller hon producerar, menar Marx (2007). Som ett svar på tendenserna till alienation i det moderna samhället föreslår Brownhill, Turner och Kaara (2012) begreppet *de-alienation* (”av-alienation”) som en möjlig lösning. Det innebär en ny riktning för samhället där vi människor återintegreras med varandra och med oss själva, och återfår kontrollen över produktionsprocessen och de produkter vi skapar (Brownhill, Turner & Kaara 2012:94).

I Sverige har industrialiseringen samtidigt varit avgörande ur ett välfärdsperspektiv. Industrialiseringen har bland annat varit starkt bidragande till ekonomisk tillväxt, till att minska fattigdom och att höja levnadsstandarden (Yahaya, 2018). Industrialiseringen har också haft positiva effekter på den sociala rörligheten, särskilt för personer med arbetarklassbakgrund (Dribe, Helgertz & van de Putte, 2015). I sin avhandling visar Ostermeyer (2023) dessutom hur uppkomsten av industrijobb historiskt sett har gett upphov till minst lika många servicejobb. På så sätt har industrialiseringen i flera fall fungerat som en regional tillväxtmotor, som har gynnat även service- och tjänstesektorn (Ostermeyer, 2023).

I norra Sverige har det på senare tid gjorts en rad kraftansträngningar för att få fart på den ekonomiska utvecklingen. Coates och Holroyd (2021:7) menar att kreativa och beslutsamma kommuner som bland annat Skellefteå har visat att det är möjligt att skapa jobb och bli konkurrenskraftiga i en tid av snabb teknologisk utveckling. Om utvecklingen fortsätter såsom det är

tänkt efter batterifabriken kan Skellefteå komma att bli norra Sveriges högteknologiska centrum (Coates & Holroyd, 2021:20).

Vad gäller befolkningstillväxten går det att skönja flera fenomen under de senaste åren. Befolkningstillväxten i Skellefteå låg mellan åren 2020–2023 på 4,6 procent i Skellefteå vilket kan jämföras med riket som helhet på 1,6 procent (Blombäck, Eriksson & Lundberg, 2024:47–48). Detta har haft en positiv effekt på bostadspriserna vilket borde stimulera byggandet i kommunen men tvärtom hämmas byggtakten av ett högre kostnadsläge inom byggsektorn. Detta fenomen leder till en omfördelning av inkomster från löntagare till fastighetsägare då de som flyttar till Skellefteå i högre utsträckning bor i hyresrätter och bostadsrätter jämfört med befintliga Skellefteå-bor (Blombäck, Eriksson & Lundberg, 2024:48).

I det stora hela innebär etableringen av Northvolt i Skellefteå att kommunen behöver mobilisera ur ett brett samhällsperspektiv inom alltifrån markfrågor, bostäder, infrastruktur och utbildning till inflyttning och integration (Hermelin, 2023:8). I Pajala hade till exempel gruvsatsningen en positiv effekt på lokalsamhället. Den resursberoende ekonomin gjorde däremot kommunen sårbar för förändringar på den globala marknaden och för internationella investerare (Ejdemo, 2017:31), något som visade sig när gruvan gick i konkurs redan två år efter att den öppnades och gruvboomen snabbt var över (Ejdemo, 2017:12).

4.2 Jämställdhet i den gröna omställningen

Sedan den industriella revolutionen har förhållandet mellan mänskligt arbete och ekonomisk utveckling präglats av könsroller (Federici, 2014). Detta har lett till en uppdelning mellan produktivt och reproduktivt arbete. Beier (2018) beskriver hur det reproduktiva arbetet, det vill säga det obetalda hushålls- och omsorgsarbetet som kvinnor utför, antingen kommodifieras eller dekommodifieras för att integrera kvinnor på arbetsmarknaden eller minska de samhällsekonomiska kostnaderna av reproduktivt arbete (Beier, 2018). Utöver att kvinnor tar det största ansvaret i hemmet tenderar kvinnor också att vara överrepresenterade i just vård- och omsorgsyrken på grund av synen på vad som är typiskt ”kvinnliga yrken” (Badgett & Folbre, 2008).

I det moderna samhället har nationella utvecklingsstrategier lett till nya rörelser och migrationsmönster av främst kvinnor från landsbygden som tar anställning i fabriker (Gunawardana, 2018). Däremot är kvinnor fortfarande underrepresenterade i STEM-yrken (science, technology, engineering, and mathematics), (Sassler et al, 2017). Redan i den svenska grundskolan har det visat sig hur könsstereotyper kan påverka pojkars respektive flickors intresse i vetenskap och teknologi, där flickors intresse tenderar att värderas lägre än pojkars bland lärare

(Andersson, 2010). Det är däremot något som går att förändra, om rådande föreställningar utmanas och lärare ges möjlighet att reflektera över den egna undervisningen utifrån ett jämställdhetsperspektiv, menar Andersson (2010).

Den gröna sektorn domineras i dag av män inom alltifrån energi, transport och jordbruk till byggnation (Lander Svendsen et al., 2022:5). Underrepresentationen av kvinnor i dessa yrkesområden innebär att nya lösningar, jobb och investeringar som ska möjliggöra omställningen till ett mer hållbart samhälle riskerar att gynna framför allt män, medan kvinnors perspektiv och kompetenser i högre grad går förlorade. Lander Svendsen et al. (2022:5) menar att klimatåtgärder som inte tar hänsyn till jämställdhetsperspektivet riskerar att upprätthålla lönegapet mellan män och kvinnor liksom den redan könssegregerade arbetsmarknaden. Dessutom innebär det obetalda hushållsarbetet, som kvinnor generellt sett fortfarande har huvudansvaret för i de nordiska länderna, att en oproportionerligt stor del av ansvaret för att skapa och upprätthålla en hållbar vardag och livsstil likaså faller på kvinnor (Lander Svendsen et al., 2022:6).

4.3 Arbetskraftsinvandring och integration

I sin rapport om kollektivavtalens täckningsgrad beskriver Kjellberg (2023:11–12) flera problem på den svenska arbetsmarknaden, inte minst i bygg- och anläggningsbranschen där arbetslivskriminalitet är vanligt och risken för exploatering av arbetskraft hög. I byggbranschen är det vanligt att underleverantörer har utstationerad arbetskraft i Sverige. Där är det ofta svårt att kontrollera efterlevnaden av avtal (Kjellberg, 2023:11–12). Utländska arbetare som vistas tillfälligt i Sverige kan dessutom vara rädda för att bli hemskickade om de uttrycker sig kritiskt (Kjellberg, 2023:11–12). Under bygget av Northvolt i Skellefteå upptäcktes till exempel svart arbetskraft i området. Därtill uppskattades mer än var fjärde arbetare på arbetsplatsen sakna kollektivavtal under hösten 2021 (Kjellberg, 2023:12).

Vad gäller löneutvecklingen i Skellefteå, som förvisso har varit god, visar statistik att inflyttade har lägre inkomster jämfört befolkningen som helhet (Blombäck, Eriksson & Lundberg, 2024:48). Troligtvis beror det på att de inflyttade oftare arbetar i yrken som kräver kortare utbildning (Blombäck, Eriksson & Lundberg, 2024:48). För de invånare som arbetar i samma yrkesgrupper säger EU-rätten att arbetskraftsmigranter och inhemska arbetskraft ska behandlas lika i fråga om lön (Herzfeld Olsson, 2019). Det är dock svårt att säkerställa att högkvalificerade arbetskraftsmigranter behandlas lika baserat på innehållet i tillträdesvillkoren och kollektivavtalen. Mycket talar för att svensk rätt inte uppfyller dessa krav (Herzfeld Olsson, 2019).

Hur ser då möjligheterna till integration ut för arbetskraftsmigranter? För att integrera nykommande i det svenska samhället betonas ofta vikten av att lära sig det svenska språket (Nuottaniemi, 2023). Samtidigt har språknybörjarna många gånger svårt att hitta meningsfulla sammanhang för att öva sig i språket (Nuottaniemi, 2023). Högkvalificerade arbetskraftsmigranter som vill lära sig svenska vittnar bland annat om hur svenskar gärna byter språk till engelska i samtal (Bevelander et al., 2014:139). De berättar också om svårigheter att träffa och skaffa svenska vänner, om än de många gånger är nöjda med livet i Sverige och i trivs i landet (Bevelander et al., 2014:170–171). Detta är anmärkningsvärt eftersom det ofta inte bara är ekonomiska faktorer utan även sociala och sociokulturella som i hög grad påverkar huruvida arbetskraftsmigranter väljer att lämna eller stanna i Sverige (Bevelander et al., 2014:170). Det understryker vikten av inkludering och sociala band, eftersom Skellefteå är beroende av ökad inflyttning av arbetskraft för att klara befolkningsmålet och arbetskraftsförsörjningen till Northvolt (Hermelin, 2023:33).

5. Teorier

I detta avsnitt presenteras de teorier som används i analysen och en motivering av valet av dessa teorier. Först redogörs för Hartmut Rosas teori om accelererande sociala förändringar i det moderna samhället, därefter Jürgen Habermas teori om behovet av kommunikativt handlande för att motverka systemens intrång i den privata sfären och det sociala livet.

5.1 Social acceleration och social resonans

Hartmut Rosa (2014:11–13) beskriver moderniteten som en utveckling av acceleration. Denna acceleration kommer i framför allt tre former: *den tekniska accelerationen*, *accelererande sociala förändringar* och *livstempots acceleration* (Rosa, 2014:27). Med den tekniska accelerationen syftar Rosa (2014:69) på en ökad hastighet av transport-, kommunikations- och produktionsprocesser. Denna acceleration har påskyndat även de sociala förändringarnas acceleration, exempelvis hastigheten i vilken traditioner, gemenskaper, moden, värderingar, kunskaper och handlingsmönster förändras. Även yrkeslandskapet och grannarna förändras och byts ut i allt snabbare takt. Allt detta har gjort sociala konstellationer och strukturer mer instabila (Rosa, 2014:69).

Detta leder även till en acceleration av det *individuella livstempot*, menar Rosa (2014:71). Paradoxalt nog har inte den tekniska utvecklingen bidragit till en frigörelse av tid utan tvärtom

tenderar vi att bland annat äta snabbare, sova kortare, samtidigt som tiden för kommunikation inom familjen minskar. Men det kan också ta sig uttryck i en upplevd acceleration i form av tidspress, stress och en rädsla för att ”inte hänga med”. Det sistnämnda menar Rosa är kännetecknande för just högindustrialiserade samhällen (Rosa, 2014:71). Den sociala accelerationen innebär således att det sker en ökning av antalet handlingar och upplevelser per tidsenhet.

Orsaken är framför allt tre så kallade ”motorer” (Rosa, 2014:13). Den *ekonomiska motorn* (den kapitalistiska ekonomin där tidsfördelar är konkurrensfördelar), den *strukturella motorn* (som har delat upp samhället i delsystem) och den *kulturella motorn* (som innebär ett slags livshållning där tid förvandlas till en resurs som vi inte får slösa med för att hinna med så mycket som möjligt). Dessa motorer var vad som satte i gång accelerationen och vad som fortsättningsvis bidrar till att driva på den (Rosa, 2014:13).

I kontrast till accelerationsprocessen beskriver Rosa fem former av uppbromsning, som ett slags naturliga gränser för accelerationen (Rosa, 2014:33–35). Dessa uppbromsande krafter lyckas däremot inte motverka accelerationen och sakta ner tempot. Accelerationen har på så sätt överhanden (Rosa, 2014:12). Konsekvenserna blir oundvikligen olika former av alienation. Dels en alienering från *rummet*, där vi i en föränderlig omgivning känner oss mindre hemmastadda och förtrogna med den rumsliga världen (Rosa, 2014:137–139), dels en alienering från *tingvärlden*, där de ting vi producerar och konsumerar byts ut i ett allt högre tempo (Rosa, 2014:137–139). Följden blir att vi även börjar känna oss alienerade ifrån vårt eget *handlande*, till exempel när vi fastnar i att beta av att-göra-listor för att sedan trösta oss med diverse konsumtionsaktiviteter som ger omedelbar tillfredsställelse i stället för att göra det som vi kanske egentligen skulle vilja göra (Rosa, 2014:147). Här uppstår också en alienation från *tiden*, där långa men andefattiga upplevelser som att zappa på teven kan upplevas som korta och likaså förblir korta i tidsminnet (Rosa, 2014:148–150). Sammanfattningsvis leder dessa förändringar till en *desintegration* av våra relationer till omvärlden och med självalienation som följd (Rosa, 2014:158).

En lösning på detta står att finna i Rosas senare teori om *resonans*. När Rosa diskuterar resonans som ett sociologiskt koncept står det i ett dialektiskt förhållande till alienation (Rosa, 2018). Medan alienation innebär en avsaknad av *responsivitet* och genuina band till världen, till andra människor och till oss själva är motsatsen ett tillstånd där vi känner oss känslomässigt engagerade i vår omgivning. Som exempel nämner Rosa känslan av att bli berörd av någons röst, ett stycke musik, en bra bok eller en plats. Men känslan i sig är inte tillräcklig för att lösa problemet med alienation. Vad som krävs är förmågan att ”svara” på denna upplevelse. Detta är vad Rosa benämner resonans.

Resonans är således en dubbel rörelse där vi berörs av något från utsidan och svarar genom att ge en respons som skapar ett band eller en koppling till tinget, personen eller platsen. På så sätt uppstår ett samspel och för det mesta en ömsesidig påverkan som stärker vår självförmåga, det vill säga upplevelsen av att vi är kapabla att också nå ut till, beröra och påverka andra.

Däremot går resonans inte att skapa instrumentellt eller forcera fram. Det förutsätter ett möte med ”något” bortom vår kontroll. Resonans handlar inte enbart om harmoni, utan snarare om mötet med det som är främmande eller annorlunda. En viss grad av olikhet krävs för att ett responsivt förhållande ska uppstå och där ömsesidig påverkan och anpassning kan äga rum.

Vidare beskriver Rosa tre dimensioner av resonans. På den *sociala* axeln finner vi relationer till andra människor (hit räknas vänskaps- och kärleksrelationer, men också det demokratiska medborgarskapet). Till den *materiella* axeln hör ting som exempelvis konststycken, verktyg eller föremål, och på den *existentiella* axeln rör sig det som förenar oss till livet, existensen eller universumet som sådant. Resonans på samtliga axlar bidrar enligt Rosa (2018) till ett alltjämt gott liv. Men för ett gott liv krävs att vi vistas i miljöer som också tillåter resonans:

De arenor som vi tillbringar den största delen av vår vakna tid på är huvudsakligen arbetet och familjelivet, där Rosa menar att den sociala accelerationen har försämrat möjligheterna att uppleva resonans. Arbetet präglas av allt högre tempo, men även privatlivet accelererar genom mer eller mindre uttalade förväntningar på aktiviteter. [...] I den moderna kapitalismen har dock arbetet blivit alltmer reifierat, och med den sociala accelerationen tvingas vi till att anta en instrumentell hållning till det arbete vi ska utföra: vi uppfyller en funktion i ett system som inte ger några förutsättningar för att uppleva resonans (Ståhl, 2020:232)

Resonans kräver tid och tid är just vad det råder brist på i det moderna samhället. Därtill föreligger även andra hinder i det moderna samhället, exempelvis den tillväxtorienterade politik som dominerar i de flesta länder, liksom ett alltmer tävlings- och resursinriktat arbets- och familjeliv (Ståhl, 2020:232).

5.2 System, livsvärld och kommunikativt handlande

Enligt Jürgen Habermas (1981:118) kan samhället förstås utifrån två perspektiv som tillsammans utgör hur vi människor uppfattar samhället. Dessa är ”system” och ”livsvärld”. Var och en av dessa sfärer har sina egna organisationsprinciper, rationalitetsformer och handlingsorienteringar (Andersen, 2007:390–391),

Systemet står för det ekonomiska och politisk-administrativa och präglas av ett slags strategisk rationalitet. Här är de främsta styrningsmedierna *pengar* och *makt* där målet är att uppnå hög funktionsförmåga och effektivitet. Penningmediet verkar genom marknadsmekanismerna och koordinerar exempelvis hur företag, banker och konsumenter handlar och agerar. Systemets aktörer uppträder i regel egocentriskt rationellt i syfte att nå individuella mål och vinstmaximera men bidrar samtidigt till en viss nivå av stabilitet i samhället. Maktmediet verkar i sin tur genom byråkratier och genom det politiska systemet som ofta präglas av hierarkiska positioner och ämbeten. Här koordineras handlingar för att svara på systemets krav. Medierna pengar och makt agerar ofta med ett minimum av kommunikation och samtycke vilket också bidrar till systemets effektivitet (Andersen, 2007:390–391).

Livsvärlden, å andra sidan, kan beskrivas som ”världen sett ur ett deltagarperspektiv” (Andersen, 2007:391–392). Det är den plats där talare och åhörare möts för att genom språklig kommunikation landa i gemensam förståelse (Habermas, 1987:126). Livsvärlden präglas av *kommunikativ* rationalitet och är till skillnad från systemet mer orienterad gentemot förståelse (Andersen, 2007:391–392). Det handlar om social integration, snarare än systemintegration, och som förutsätter språklig kommunikation där det som sägs kan utsättas för kritisk prövning och rationell reflektion. Konsensus uppnås när deltagarna tillsammans accepterar giltigheten i det sagda utifrån kriterierna sanning, moralisk riktighet och personlig uppriktighet. Det är genom denna språkliga kommunikation som vi skapar mening, solidaritet och vår personliga identitet (Andersen, 2007:391–392).

Sådana argumenterande samtal förutsätter vissa regler om samtalets ramar och förlopp; 1) var och en måste kunna delta i samtalet, 2) var och en måste få chans att kommentera och problematisera de påståenden som framförs, 3) var och en måste fritt få uttrycka sina åsikter, viljor och behov, och 4) ingen får genom tvång hindras från att utöva dessa rättigheter (Andersen, 2007:395).

Här finns en möjlighet att den gemensamma förståelsen får en koordinerande kraft som motiverar till handling (Andersen, 2007:396). Detta införlivas dock inte alltid. I det moderna samhället tenderar systemet att rationalisera och ”kolonisera” livsvärlden (Andersen, 2007:398). Orsaken är de inneboende funktionsbrister och kristendenser som ständigt tvingar systemet att utöka sin målrationella styrning på bekostnad av livsvärlden. Till exempel kan staten tvingas bygga ut statliga styrinstrument för att kompensera för marknadens brister, så som arbetslöshet eller utanförskap (Andersen, 2007:398). Detta kan resultera i patologier i samhället av olika slag. Sådana kan ta sig uttryck i kriser i livsvärlden i form av känslor av meningslöshet,

försvagad tilltro till legitimiteten hos politiska institutioner, försvagad solidaritet och personliga identitetskriser (Andersen, 2007:398).

Habermas (1987:394) beskriver även hur etableringen av storskaliga industrier och demografiska förändringar kan leda till industrialiserade samhällen med stora problem. Dessa problem är ofta abstrakta och kräver tekniska och ekonomiska lösningar med administrativa medel. I livsvärlden kan dessa problem uppfattas som en förstörelse av den urbana miljön och exploatering av landsbygden när samhället industrialiseras och bostadsmarknaden förändras. Detta skapar en drastisk medvetenhet om olika gruppers levnadsstandarder (Habermas, 1987:394).

Det kommunikativa handlandet kan här fungera som en motkraft gentemot systemets kolonisering. Genom det kommunikativa handlandet kan värdefull kulturell kunskap överföras och förnyas, något som kan mynna ut i en *gemensam förståelse* av världen (Habermas, 1987:137–138). Det får också en koordinerande kraft som bidrar till social integration och solidaritet. Sist men inte minst kan det kommunikativa handlandet bidra till identitetsskapande; genom de personliga kompetenser som gör oss kapabla till att tala och handla kan vi delta i samtal som hjälper oss att forma den egna identiteten (Habermas, 1987:138).

5.3 Val av teorier

Rosa och Habermas teorier är båda sprungna ur en kritik av moderniteten och dess konsekvenser men med lite olika fokus. Där Rosa beskriver en växelverkan mellan teknisk acceleration, accelererande sociala förändringar och livstempot, anlägger Habermas ett mer hierarkiskt perspektiv där systemsfären tenderar att överordnas den privata sfären. I bägge fallen – Rosa och Habermas – kan detta leda till alienation och en känsla av meningslöshet. Här ges olika förslag på lösningar. Rosa ser resonans med omgivningen som ett botemedel medan Habermas fäster stor vikt vid det kommunikativa handlandets möjligheter.

Valet av teori är resultatet av flera prövade teoriansatser. Teorierna kan med sina respektive begrepp och perspektiv användas för att ta fasta på flera tendenser i det empiriska materialet. Habermas teori bidrar till exempel till att belysa hur olika livsvärldselement som kommer till uttryck i intervjuerna påverkas av de delar av samhällsutvecklingen där systemet tycks styrande och drivande. Samtidigt berättar intervjupersonerna om möjligheter till dialog där ett kommunikativt handlande kan motstå systemets tendens att kolonisera och rationalisera den privata sfären. Rosas teorier används i sin tur för att kasta ljus på själva *tempot* i samhällsomvandlingen och de snabba sociala förändringar i Skellefteå som intervjupersonerna berättar om, liksom de möjligheter till rekreation och social integration som det också berättas om.

Rosas och Habermas teorier har samtidigt kritiserats. Det bör poängteras att dessa teorier inte nödvändigtvis korresponderar med en yttre verklighet. I denna uppsats används de som analytiska verktyg som gör det möjligt att tolka intervjumaterialet utifrån ett kritiskt perspektiv. Det kritiska perspektivet bidrar till att problematisera samhällsomvandlingen ur ett socialt hållbarhetsperspektiv (en diskussion som är pågående och som läsaren uppmuntras att delta i) snarare än att enbart försöka beskriva samhällsomvandlingen ”så som den är”, vilket inte heller är möjligt i den här typen av studie (se mer om studiens begränsningar i nästa avsnitt, 6. Metod).

6. Metod

I det här avsnittet presenteras val av metod, metodologi, metodinstrumentets uppbyggnad, urval av intervjupersoner, tillvägagångssätt, val av tidigare forskning och etiska aspekter. Studiens begränsningar diskuteras löpande liksom de etiska reflektioner och överväganden som har gjorts.

6.1 Val av metod

Mot bakgrund av studiens syfte och frågeställningar har kvalitativ metod valts. För att skapa en djupare förståelse för tjänstepersoners perspektiv och uppfattningar av samhällsutvecklingen i Skellefteå bedömdes kvalitativa intervjuer vara en lämplig metod. Enligt Kvale och Brinkmann (2014:17) syftar den kvalitativa forskningsintervjun till att undersöka världen sett ur intervjupersonernas synvinkel och att försöka förstå den mening de tillskriver sina erfarenheter.

Detta val skapar samtidigt begränsningar i vilken typ av kunskap som produceras och vilka slutsatser som kan dras. Att undersöka intervjupersonernas levda värld är inte detsamma som att försöka säga något om den ”yttre” verkligheten. Studien undersöker således inte några faktiska förhållanden i objektiv mening. För att i stället *mäta* hur Skellefteå ligger till vad gäller social hållbarhet hade det krävts att operationalisera begreppet och identifiera och avgränsa studien till ett antal kvantitativt mätbara variabler. Ett sådant metodval har likaså begränsningar i vilka slutsatser som kan dras. Den typen av nyckeltal ger möjligtvis en god fingervisning om trender och tendenser i Skellefteå som också är värdefulla att skapa kunskap om men säger inte nödvändigtvis något om hur samhällsomvandlingen uppfattas av de som arbetar med sociala frågor i kommunen.

Denna studie är alltså begränsad till fyra tjänstepersoners synvinklar och berättelser, och de tolkningar som görs och slutsatser som dras utifrån dessa, snarare än en studie av faktiska förhållanden. Om än delar av intervjumaterialet går att verifiera med hjälp av befintlig statistik är det inte detta som studien avser att undersöka.

6.2 Den hermeneutiska cirkeln

Studien grundar sig i den hermeneutiska teoritraditionen där tolkning och förståelse av meningsfulla fenomen står i fokus (Gilje & Grimen, 2007:174). Här ses människan som en själv-tolkande varelse som till skillnad från djuren tolkar och tillskriver sina egna handlingar och erfarenheter *mening* (Gilje & Grimen, 2007:175). Människan har till exempel uppfattningar om

hur deras samhälle är, hur det bör vara, vad som har värde för dem, vad som inte har det och använder ord och begrepp för att beskriva dessa uppfattningar (Gilje & Grimen, 2007:175).

Samtidigt måste samhällsforskaren "[...] förhålla sig till en värld som redan är tolkad av de sociala aktörerna själva", vilket gäller oavsett om aktörernas förståelse och tolkningar är korrekta eller inte (Gilje & Grimen, 2007:175). Snarare än att nå något slags objektiv sanning syftar den här studien till att undersöka intervjupersonernas perspektiv och erfarenheter, och göra en samhällsvetenskaplig tolkning av dessa. På så sätt är hermeneutiken lämplig därför att den fäster stor vikt vid intervjupersonernas egna tolkningar och den tolkning som görs av dessa i studien. Här gäller däremot att forskaren inte bara återger vad intervjupersonerna har sagt utan också rekonstruerar deras tolkningar med hjälp av samhällsvetenskapliga teorier och begrepp (Gilje & Grimen, 2007:177).

En viktig del i hermeneutiken är den "hermeneutiska cirkeln". Med det menas den rörelse som forskaren behöver göra mellan delen och helheten, mellan det som tolkas och den kontext som det tolkas i, eller mellan det som ska tolkas och den egna förförståelsen (Gilje & Grimen, 2007:187). I praktiken har detta inneburit en rörelse mellan de enskilda intervjuerna, enskilda intervjuer och materialet som helhet, där jag har ställt kritiska frågor både kring materialet och till mig själv om hur innehållet kan tolkas och vilka konsekvenser olika tolkningar får.

En kritik mot hermeneutiken är att det är lätt att bli vilseledd av eventuella missuppfattningar och fångad av uppfattningar som egentligen är uttryck för underliggande maktförhållanden i samhället (Gilje & Grimen, 2007:177). Snarare än att helt försöka komma runt detta problem har jag i stället strävat efter att medvetandegöra detta i forskningsprocessen. Jag har reflekterat aktivt över hur detta kan påverka studien som helhet och strävat efter att vara transparent med studiens syfte och begränsningar i slutrapporteringen. Se mer om hur intervjupersonerna kan påverka studiens resultat under 6.5 Urval (s. 15–16). En annan kritik mot hermeneutiken är att det kan vara svårt att förhålla sig konstruktivt till den egna förförståelsen (Sjöberg & Wästerfors, 2008:111–112). I avsnittet nedan diskuteras hur detta har hanterats.

6.3. Förförståelse

Att vara född och uppvuxen i Skellefteå har rimligtvis påverkat min förförståelse av samhällsutvecklingen i kommunen, liksom mina egna perspektiv på och föreställningar om kommunens utmaningar och möjligheter. Under våren 2020 var jag även delaktig i ett grupparbete i min utbildning där vi undersökte och skrev en rapport på Skellefteå Kommuns sociala hållbarhetsarbete. Sedan dess har jag följt samhällsutvecklingen i Skellefteå via olika nyhetskanaler,

framför allt med ett fokus på vad jag uppfattar som sociala hållbarhetsfrågor. Detta har bidragit till min förförståelse av samhällsutvecklingen i kommunen.

För att inte denna förförståelse ska få ett för stort inflytande över studien, med risken att studien utformas just för att bekräfta eventuella fördomar och föreställningar, var min ambition vid projektets början att sätta detta inom parentes för att vara öppen för nya upptäckter. Kvale och Brinkmann (2014:31–32) menar att det finns en risk med ogenomtänkta intervjustudier att de i stället för att mynna ut i värdefull kunskap snarare reproducerar rådande fördomar och åsikter. Ett sätt att hantera detta kan vara att vid forskningsprocessens början exponeras för stora mängder data genom att göra en förstudie, i enlighet med Swedbergs (2014:25) råd. Swedberg förordar i likhet med Durkheim att forskaren åsidosätter sin förförståelse för att låta sig överraskas i forskningsprocessen (Swedberg, 2014:29). Det är i huvudsak det som är problematiskt, intressant eller det som överraskar som forskaren bör ta fasta på och gå vidare med att undersöka (Swedberg, 2014:34).

Denna öppenhet ledde likaså till flera överraskningar under förstudien, vilka bidrog till att min förståelse för samhällsutvecklingen i Skellefteå förändrades. Här lärde jag mig bland annat att jämställdhetsfrågan är en stor utmaning och som kommunen arbetar aktivt med, framför allt utifrån premisserna att fler kvinnor än män tenderar att flytta från kommunen och att fler män än kvinnor flyttar till kommunen i och med de stora industrietableringar som görs, och att kommunen har en i hög grad könssegregerad arbetsmarknad som även leder till betydande inkomstskillnader mellan kvinnor och män. Jag blev även varse hur många människor som flyttar in till kommunen sett till antalet nya bostäder som byggs och att byggtakten går för långsamt för att hinna svara på dessa behov.

Sammantaget har de upptäckter som gjorts under förstudien påverkat projektets fortsatta riktning, hur syfte och frågeställningar har formulerats, hur metodinstrumentet har utformats och de frågor som har ställts till intervjupersonerna. Resultatet av denna studie är således också ett resultat av erkännandet av min förförståelse och de upptäckter som gjordes i försöket att åsidosätta denna förståelse.

6.4 Metodinstrument

Med utgångspunkt i kommunens egen definition av social hållbarhet (se 3.1 Social hållbarhet som begrepp, s. 4) konstruerades ett antal intervjuteman. På grund av utrymmesskäl behövde intervjuguiden avgränsas och därför gjordes ett urval av underbegrepp som den här studien är koncentrerad till. Baserat på vad som framkommit under förstudien (som bestod i både

rapporter, nyhetsartiklar och statistik från bland annat SCB och Kolada) bedömdes underbegreppen *tillit och trygghet, delaktighet och inkludering* och *jämlikhet* vara de mest intressanta och sociologiskt relevanta att undersöka inom ramen för denna uppsats. De områden som inte har undersökts explicit är *hälsa, välmående, kompetens* och *funktionsrättsfrågor* som också är delar i kommunens sociala hållbarhetsarbete (Skellefteå Kommun, 2024). Det betyder inte att dessa områden inte är relevanta aspekter av social hållbarhet. Samtidigt har intervjupersonerna getts möjlighet att leda in intervjuerna på dessa områden i och med de öppna frågor som har ställts, till exempel de frågor där intervjupersonerna har getts möjlighet att berätta fritt om vilka utmaningar och möjligheter de kan se i samhällsomvandlingen.

Därtill lades ett intervjutema om integration till, som är en angelägen fråga när befolkningen växer (framför allt på grund av arbetskraftsinvandring) och som angränsar till tidigare nämnda begrepp, inklusive begreppet *meningsfullhet* i kommunens definition. Dessutom konstruerades ett tema som handlade om kommunens hållbarhetsarbete och samarbeten. Här ställdes frågor om kommunens samarbete med näringsliv och civilsamhälle, om statens roll i den lokala samhällsomvandlingen och om målkonflikter i hållbarhetsarbetet. Detta för att undersöka hur tjänstepersonerna ser på utmaningar och möjligheter i att nå kommunens egna målsättningar.

Metodinstrumentet är uppbyggt på följande vis; inledningsvis ställdes öppna frågor om vilka utmaningar och vilka möjligheter som intervjupersonen kan se med samhällsomvandlingen. Här fick intervjupersonerna som tidigare nämnt tala fritt. Därefter ställdes öppna frågor utifrån följande teman: 1) Jämlikhet och jämställdhet, 2) Tillit och trygghet, 3) Delaktighet och inkludering, 4) Integration och 5) Kommunens hållbarhetsarbete och samarbeten. Samtliga teman är avvägda mot studiens syfte, frågeställningar och kommunens definition av social hållbarhet.

Intervjuguiden är i huvudsak semi-strukturerad. Enligt Aspers (2011:142) bygger denna intervjuform på ett antal förutbestämda områden med specifika frågor som forskaren läser upp men där forskaren också har möjlighet att följa upp svaren hen får. Vissa delar av intervjuguiden präglas däremot av en lägre grad av struktur där intervjuguiden snarare liknar den *tematiskt öppna intervjun*. I den tematiskt öppna intervjun har forskaren ett antal områden som hen vill prata om och där intervjupersonen under samtalet blir ”medkonstruktör” av själva frågorna (Aspers, 2011:142–143). Med en sådan lägre grad av struktur har jag som intervjuare gett intervjupersonerna större möjlighet att tala fritt kring områden som de ser som utmaningar och möjligheter och delvis vara med och påverka riktningen för samtalet. Detta har öppnat upp för oanade spår och intressanta skillnader mellan intervjuerna som sammantaget har bidragit till nyansrikedom i det empiriska materialet.

6.5 Urval

För att hitta intervjupersoner till uppsatsen kontaktades flera personer som på olika sätt arbetar med sociala frågor, och mer och mindre explicit med social hållbarhet i kommunen och i regionen, via mejl. I några fall fick jag inte svar och i andra fall upphörde kontakten. Jag tolkade detta som att det saknades motivation till att delta i studien och därmed också samtycke. Efter en påminnelse avbröt jag mina kontaktförsök. Sammantaget intervjuades tre kvinnor på kommunen och en kvinna på Länsstyrelsen som alla arbetar med sociala frågor. Ingen vidare selektion behövde göras då urvalsgruppen redan var förhållandevis liten.

Detta urval har samtidigt sina begränsningar. Det är långt många fler personer i kommunen och i regionen som på olika sätt arbetar med samhällsutvecklingen och med social hållbarhet. De fyra personer som har intervjuats har dessutom sina egna sociala positioner som påverkar deras perspektiv och därmed också den empiri som analysen och slutsatserna grundar sig i. Isaksson (2020) argumenterar till exempel för hur ett urval av klassiska sociologer drog olika slutsatser om samhällets övergång till moderniteten baserat på deras könsbestämda perspektiv. All kunskap är situativ och påverkas av våra sociala positioner, menar Isaksson (2020).

Den bild som ges i denna uppsats är därför inte nödvändigtvis representativ för tjänstepersoner i kommunen och Länsstyrelsen i stort. Däremot är intervjupersonerna nyckelpersoner som har följt och arbetat med samhällsutvecklingen på nära håll och över tid. Urvalet är således relevant och ger rimligtvis en inblick i hur tjänstepersoner i offentlig sektor kan se på utmaningar och möjligheter i samhällsomvandlingen. Det går däremot inte att dra några generella slutsatser om den grupp de representerar eller om Skellefteås utveckling enbart genom detta urval av intervjupersoner, som redan har diskuterats under 6.1 Val av metod (s. 12).

6.6 Tillvägagångssätt

Inledningsvis gjordes en förstudie där jag tog del av tidigare forskning, nyhetsartiklar, rapporter och kommunens strategier, och exponerades för stora mängder statistik och trender kopplat till framför allt demografi och olika indikatorer för social hållbarhet så som tillit, trygghet, jämlikhet, jämställdhet och sysselsättningsnivå. Jag talade även med olika yrkesgrupper i Skellefteå för att få en bredd av perspektiv och idéer på möjliga forskningsproblem som vore både sociologiskt relevanta och möjliga att studera inom en bestämd tidsram.

Förstudien resulterade i att ett syfte och en preliminär frågeställning formulerades. Här gjordes ett antal avgränsningar där jag riktade in mig specifikt på tjänstepersoner i offentlig sektor som en möjlig grupp att intervjuas för att få djupare kunskap om deras perspektiv på

samhällsomvandlingen. Då jag tidigare har studerat och intresserat mig för begreppet ”social hållbarhet”, och har förstått att kommunen har ett stort intresse av att arbeta med detta, blev det sociala hållbarhetsperspektivet ytterligare en avgränsning. För att eftersträva en mer nyanserad och etiskt försvarbar bild av samhällsomvandlingen gjordes valet att undersöka både ”utmaningar” och ”möjligheter” utifrån intervjupersonernas perspektiv.

Möjliga intervjupersoner på kommunen, Länsstyrelsen och Region Västerbotten kontaktades. Kriteriet var att tjänstepersonerna skulle arbeta direkt med en eller flera aspekter av social hållbarhet såsom begreppet definieras av kommunen. I brevet informerade jag om studiens syfte och frågeställningar, om villkoren för en eventuell medverkan i studien (däribland att deltagandet är frivilligt, att de kan medverka anonymt och att de när som helst kan välja att avbryta sin medverkan och/eller avstå från att svara på enskilda frågor). Jag informerade även om min önskan om att få spela in intervjun för att kunna transkribera materialet, att endast jag skulle ha tillgång till inspelningarna och ett sista datum för när inspelningarna raderas. Tjänstepersonerna informerades också om att uppsatsen kommer att publiceras och fick kontaktuppgifter till handledaren.

Tre av intervjuerna genomfördes på plats i Skellefteå och en genomfördes via Zoom. Samtliga intervjuer hölls i mars och april år 2024. Studien säger således ingenting om samhällsutvecklingen efter denna tidsperiod. Mot slutet av uppsatsarbetet har Northvolt fått stor uppmärksamhet i media, däribland för finansiella förluster, förseningar och misstänkta arbetsrelaterade dödsfall (Almgren, 2024; Balcer Bednarska et al, 2024; Lagerström, 2024). Detta har möjligtvis påverkat hur tjänstepersoner på kommunen och på Länsstyrelsen samtalar kring och ser på utmaningar i samhällsomvandlingen i Skellefteå men det har inte påverkat själva studien och inte heller adresserats i 3. Bakgrund (s. 2–4) eftersom denna utveckling ägde rum efter att det empiriska materialet samlades in.

6.7 Kodning och analys

Rennstam och Wästerfors (2015:69) menar att forskaren inledningsvis står inför ett ”kaosproblem” där ett stort och innehållsrikt material ska analyseras. Därför behöver materialet *sorteras*. För att analysera intervjuerna kodades materialet därför i ett stort antal kategorier och nyckelord. Dessa låg inledningsvis nära intervjupersonernas egna språk och ordval för att sedan prövas i mer vetenskapliga och abstrakta termer. Flera av kategorierna kunde vid en närmare undersökning slås ihop under en och samma kod, samtidigt som jag har varit uppmärksam på

hur enskilda intervjuer under samma kod skiljer sig åt och hur olika intervjupersoner kan ha olika uppfattning om ett och samma problem.

När sorteringen var klar behövde materialet reduceras. Detta steg i analysarbetet är enligt Rennstam och Wästerfors (2015:103) ett sätt att hantera ”representationsproblemet”, det vill säga problemet att inte allt kan återges i slutrapporten. I stället blir utmaningen att reducera materialet till utdrag som exemplifierar innehållet på ett klargörande och rättvisande sätt (Rennstam och Wästerfors, 2015:103). Här prövades de mest innehållsrika kategorierna (antal intervjuer per kategori) gentemot kopplingen till social hållbarhet och gentemot relevansen utifrån studiens syfte och frågeställningar. Det är således inte nödvändigtvis de mest citatrika koderna som fått företräde, utan reduktionen har i huvudsak gjorts utifrån vad som är relevant att behålla sett till det som studien avser att undersöka.

Under analysarbetet har jag haft som ambition att vara reflexiv kring min roll och de konsekvenser som olika val får. Att vara reflexiv innebär enligt Alvesson & Skoldberg (2017:382) att ”[...] tänka kring premisserna för sitt eget tänkande, observerande och språkanvändande”. Jag har till exempel reflekterat aktivt över mina observationer och de tolkningar jag gör, liksom de avgränsningar och teoretiska rekonstruktioner som har gjorts och hur jag har använt mig av språket i uppsatsen. Detta för att skapa en medvetenhet kring hur jag möjligtvis påverkar det jag studerar och konsekvenserna av den bild som i slutändan förmedlas.

6.8 Val av tidigare forskning

I det första temat under 4. Tidigare forskning (s. 4) betonas industrialiseringens positiva effekter på ekonomin och arbetsmarknaden där Skellefteå kan komma att bli ett högteknologiskt centrum i norra Sverige. Samtidigt medför industrialiseringen konflikter och konfrontationer, både mellan kapital och arbetskraft, mellan nordliga och sydliga regioner och mellan stat, företag och ursprungsbefolkning. Industrialiseringen kommer med löften och förhoppningar men riskerar också att få stora konsekvenser om den lokala ekonomin blir alltför resursberoende, som i exemplet med gruvboomen i Pajala. Detta exemplifierar de sociala utmaningar och möjligheter som kan uppstå när ett samhälle industrialiseras (eller genomgår en nyindustrialisering), som den här uppsatsen avser att undersöka i fallet Skellefteå.

I det andra temat berörs jämställdhetsfrågan som också är en aspekt av Skellefteå kommuns definition av social hållbarhet (se 3.1 Social hållbarhet som begrepp, s. 4). Litteraturen belyser bland annat hur kvinnor tar det största ansvaret för hushålls- och omsorgsarbetet och samtidigt är överrepresenterade i vård- och omsorgsyrken. Här finns en utmaning med att öka andelen

kvinnor i STEM-yrken (vetenskap, teknik, ingenjörskonst och matematik) där så väl könsstereotyper som den manliga dominansen i den gröna sektorn kan fungera exkluderande för kvinnor. Här finns också en risk att den gröna omställningen och uppkomsten av så kallat ”gröna jobb” i huvudsak gynnar män, något som kan problematiseras ur ett socialt hållbarhetsperspektiv. Denna litteratur ger en värdefull bakgrund till studien med tanke på att samhällsomvandlingen i Skellefteå anses vara en betydelsefull del i den gröna omställningen i norra Sverige och då etableringen av batterifabriken innebär en ökning av jobbmöjligheter framför allt inom STEM-yrken.

Det sista temat behandlar några av arbetskraftsinvandringens utmaningar och möjligheter, bland annat ojämlikheter i löner och arbetsvillkor men också vikten av inkludering och social integration för att arbetskraftsmigranterna ska trivas och vilja stanna i Sverige. Denna litteratur är relevant då studien syftar till att undersöka en kommun som har sin största folkökning tack vare just arbetskraftsinvandringen och är beroende av den för att klara kompetensförsörjningen.

6.9 Etiska aspekter

Under uppsatsarbetet har jag följt Vetenskapsrådets etiska principer *tillförlitlighet, ärlighet, respekt* och *ansvar* för att säkerställa god forskningssed (Vetenskapsrådet, 2024). Jag har varit ärlig och transparent gentemot intervjupersonerna med syfte och frågeställningar, liksom meddelat intervjupersonerna när syftet har förändrats under arbetets gång. Jag har likaså eftersträvat en transparent och rättvis representation av det empiriska materialet i resultatet av respekt till intervjupersonerna och till samhället. Här har målet varit att ge en så nyanserad bild som möjligt för att inte innehållet i uppsatsen ska påverka bilden av och diskursen om samhällsutvecklingen i Skellefteå på ett överdrivet destruktivt eller skadligt sätt som inte kan rättfärdigas av kunskapsintresset.

Av naturliga skäl har däremot avgränsningar och överväganden gjorts. Dessa har noggrant ställts mot vad som är etiskt försvarbart och vad som gör såväl de enskilda intervjuerna rättvisa som materialet som helhet. Det har inneburit en balansgång mellan intressen, till exempel mellan vad som är vetenskapligt intressant och vad som potentiellt skulle kunna skada särskilda individer och grupper.

Det är dessutom möjligt att den bild som målas upp med hjälp av intervjuerna, och de tolkningar som görs, inte delas av enskilda individer eller befolkningsgrupper. Det förekommer flera intervjuцитat där det talas om specifika grupper som kvinnor i vården, ensamstående män i industrin eller nyinflyttade i Skellefteå, men ingen av dessa grupper finns representerade bland

intervjupersonerna. Det är därför möjligt att den bild som målas upp skulle se annorlunda ut om representanter för dessa grupper själva hade tillfrågats. Det är dock inte dessa perspektiv som frågeställningen i den här studien avser; i stället föreslår jag att vidare forskning riktar in sig på hur specifika samhällsgrupper upplever och påverkas av samhällsomvandlingen (se 8. Avslutande diskussion, s. 44).

Samtliga intervjupersoner är högskoleutbildade och har mångårig yrkeserfarenhet, något som kan ha bidragit till att utjämna eventuella ojämnbördiga förhållanden mellan intervjuare och intervjuperson. Samtidigt finns en maktaspekt där jag som intervjuare gör en tolkning av materialet, analyserar och drar slutsatser utifrån deras utsagor och berättelser. Här har jag genom att föra anteckningar och skriva ner mina reflektioner under processens gång försökt göra mig själv medveten om hur jag påverkar det jag studerar, som tidigare nämnt, liksom hur olika val i uppsatsarbetet påverkar slutsatserna och slutresultatet.

Intervjumaterialet bedöms inte vara av särskilt känslig karaktär. Samtliga intervjupersoner har också erbjudits möjligheten att ändra, lägga till och läsa igenom sina intervjuutskrifter. Ingen av intervjupersonerna har valt att göra det. Resultatet återspeglar därför intervjuerna i sin ursprungliga form med undantag för vissa intervjuцитat som har förkortats. I dessa fall har jag varit noga med att inte utelämna något som förändrar själva innebörden i citatet.

7. Resultat och analys

I det här avsnittet presenteras resultatet av intervjuerna och en analys av de verklighetsbeskrivningar som framkommer, strukturerat i tre teman: 1) Snabba förändringar och brådskande behov, 2) Sociala hållbarhetsutmaningar, 3) Social integration och medborgerlig dialog. Intervjupersonerna består av fyra kvinnor, varav tre arbetar på Skellefteå kommun och en på Länsstyrelsen. Namnen nedan är fabricerade. Resultatet bör ses som en representation av dessa fyra personers perspektiv och inte nödvändigtvis som en exakt återspeglning av faktiska förhållanden.

Skellefteå kommun

”Anna”, ”Maria”, ”Eva”

Länsstyrelsen Västerbotten

”Elisabeth”

7.1 Snabba förändringar och brådskande behov

Hur ser dessa fyra tjänstepersoner på utmaningar i samhällsomvandlingen? Denna fråga besvaras i detta och efterföljande tema. Givet att den ökade produktionen av elbilar och batterier, liksom framväxten av nya transport- och kommunikationssätt som har möjliggjort en alltmer globaliserad arbetsmarknad, kan ses som delar av en *teknisk acceleration* kommer jag här att styra fokus mot de *accelererande sociala förändringar* som detta kan ha inneburit för Skellefteå, enligt de verklighetsbeskrivningar som framkommer. Här tillämpas Rosas accelerations-teori (se 5.1 Social acceleration och social resonans, s. 10).

Utöver de specifika utmaningar, risker och möjligheter kopplat till social hållbarhet som kommer att presenteras i nästa avsnitt tycks själva *tempot* i samhällsomvandlingen vara en utmaning i sig i det sociala hållbarhetsarbetet, enligt intervjupersonerna, något som har lett till snabba sociala förändringar och gett upphov till mer eller mindre brådskande behov. Så här beskriver ”Anna” inledningsvis situationen i Skellefteå:

Anna: Hur ska ett samhälle kunna ställa om snabbt och hållbart? Det är just i det här skavet mellan snabbhet och hållbarhet som vi befinner oss och det är för att Skellefteå står inför en unik samhällsomvandling. [...] Och den pågår i 180 just nu. Att jobba med hållbarhet är ju svårt i sig, det är en utmaning, men det är klart; hade man haft 20 eller 30 år på sig att bygga de här bostäderna och genomföra alla de här projekten så vore det på ett sätt enklare. Å andra sidan tror vi också att just det här att det *är* bråttom, att det ska gå snabbt, det skapar också en katalysator-effekt in i arbetet. Att det liksom pushar på. Att man blir pushad att ta ett kliv till.

En utmaning med tempot, fortsätter Anna, är att forskningen och de som arbetar med hur man ska förutspå den här utvecklingen inte hinner i kapp. De kan inte genom sina beräkningsmodeller *se* den här utvecklingen på samma sätt som den kanske syns lokalt för invånarna. Det kan göra det svårt att få resten av samhället att också tro på utvecklingen om man inte observerar eller erfar samhällsomvandlingen på plats. Där förstår man inte att det redan är på gång utan tänker att det kanske *ska* ske, förklarar hon.

”Eva” på kommunen ger även sin bild av att staten inte riktigt har förstått att samhällsomvandlingen redan är i full gång. Fortfarande finns många som pratar om ”När?” och inte har förstått att det redan nu produceras batterier och flyttar in tusentals människor i kommunen.

Förändringarna i Skellefteå har således skapat ett brådskande behov av bostäder, enligt Anna och Eva. Exakt hur akut utvecklar Anna när jag senare frågar om det finns någon fråga som hon tycker att det pratas för lite om i kommunen:

Anna: Jag tror att vi till viss del behöver ta oss ur gamla invanda hjulspår i vårt arbetssätt. Alla har inte det här ”sense of urgency”. Man förstår att det är en samhällsomvandling men det är inte alla som förstår hur *djävulusiskt* fort det här behöver gå. Att det verkligen är en akut bostadssituation. Och samma sak det akuta med kompetensförsörjningen. Det tror jag många förstår men jag tror inte att alla förstår *vidden* av det. För då säger man: ”Ja, men *alla* har bostadsbrist och *alla* har problem att hitta folk”. Ja, fast det här är något annat... Vi saknar otroligt mycket bostäder i år. Det är inte så att vi kommer sakna dem 2030 för då kan det vara så att den här ”puckeln” har gått ner. Då kommer Northvolt vara ”up and running”. De kommer inte att behöva anställa alla de här då. Det är *nu* fram till 2026.

Huruvida 20 till 30 år är en rimlig byggtakt sett till antalet bostäder som behövs i kommunen är svårt att säga men att motsvarande bostäder kommer att behövas redan till år 2026, det vill säga inom loppet av två år, gör det kanske tydligt vad Anna menar när hon säger att bostadssituationen är akut. Ovanstående går att tolka som att kommunen som organisation just nu erfar en samhällsutveckling som utmanar tidigare arbetssätt och där brådskande behov kräver att kommunen arbetar inom kortare tidsramar än vad man normalt sett skulle ha gjort.

Eva berättar att det statistiskt sett flyttar in 7 personer om dagen i Skellefteå sedan årsskiftet (denna intervju hålls i april 2024). För att sätta det i kontext skulle inflyttningstakten fortsättningsvis innebära en befolkningsökning på över 2000 personer under år 2024. Enligt Eva är det svårt att hinna matcha upp den utvecklingen med att bygga ut viktiga samhällsfunktioner som vård, skola och socialtjänst. Om man tidigare har varit van att arbeta i 10-årsperioder och tycker

att 3 år är snabbt att bygga en skola på så är det samtidigt ett barns hela lågstadietid eller gymnasietid; Skellefteå har på så sätt en helt annan snabbhet i behoven där behoven behöver tillgodoses här och nu, och helst igår, säger Eva. Kanske är det också därför man kan ana ett trendbrott i Skellefteå vad gäller arbetsplatsolyckor. Är det så att byggbranschen utmanas lite för fort nu, frågar sig Eva, när de befintliga lokala företagen har fått större konkurrens och det är stora pengar i omlopp?

Även detta kan tolkas som att intervjupersonerna upplever att Skellefteå genomgår snabba sociala förändringar där snabbt växande behov likaså kräver snabba åtgärder. I den takt som befolkningen växer behöver nya skolor byggas så fort som möjligt och på kortare tid än normalt. Detta kan ses som ett exempel på det som Rosa benämner social acceleration, det vill säga att det sker fler handlingar och händelser per tidsenhet. Den tekniska accelerationen medför accelererande sociala förändringar där pauserna mellan handlingar och mellan händelser krymper. Mer händer, görs och uträttas på kortare tid.

En annan social förändring är oron för ökad kriminalitet. Samtliga intervjupersoner nämner ett större flöde av droger i samhället som en risk med samhällsomvandlingen. Anna tror dock inte att det beror enbart på industrialiseringen utan på att drogmarknaden i Sverige förändras, där man kan se att gängen alltmer söker sig uppåt i landet. Dessutom menar hon att den typen av ekonomi dras till snabbväxande ekonomier för att man har mindre kontroll på vad som händer och för att det där är svårare att få kontroll.

”Elisabeth” på Länsstyrelsen säger att de (åtminstone länsmässigt och nationellt) ser en ökning av arbetslivskriminalitet, ökad prostitution och människohandel för samtliga ändamål, däribland för sexuella tjänster. Det går däremot inte säga om sexhandeln ökar mer i Skellefteå än på andra ställen. ”Maria” på kommunen talar även hon om en ökad risk för prostitution och trafficking när kommunen får ett växande antal ensamstående män med små möjligheter att hitta en partner och bilda familj lokalt på grund av underskottet av kvinnor i kommunen. Men hon känner heller inte till att det skulle ha skett någon ökning av dessa typer av brott.

Anna och Eva ger en liknande bild. Eva berättar om hennes dialog med polisen:

Eva: Jag pratade med Polisen om trafficking och prostitution. Vi har inga bevis på att det går dåligt. Men fler män som inte har etablerat sig här med familj... då kan man ana att såna problem kommer. Men vi kan inte checka det än. Alltså, polisen har inte tagit fler.

Dessa former av kriminalitet tycks därför vara något som dessa tjänstepersoner uppmärksammar och talar om men mer i termer av en överhängande risk än ett pågående trendbrott specifikt för just Skellefteå.

Utifrån Rosas teori finns en tendens att accelererande sociala förändringar leder till alienation, det vill säga en känsla av meningslöshet, fränkoppling eller avsaknad av genuina band till omgivningen. Det är möjligt att det under sådana omständigheter är lättare för olika former av utnyttjande och exploatering att uppstå än i ett samhälle där det finns ett känslomässigt engagemang för platsen och för medmänniskorna. Givetvis spelar personliga värderingar och individuella omständigheter roll men om tendensen i samhället är som sådan att invånarna alltmer alieneras från varandra, från sig själva och sina egna handlingar (som Rosa beskriver de olika formerna av alienation) är det inte otänkbart att liknande patologier i samhället uppstår. Sådana patologier skulle kunna ta sig uttryck i arbetslivskriminalitet och exploatering, som intervjupersonerna talar om, men det är återigen viktigt att understryka att intervjupersonerna inte ser någon större ökning av just prostitution och trafficking i Skellefteå i nuläget.

Över lag ser Elisabeth ett behov av att göra fler konsekvensanalyser i kommunen. När hon radar upp de olika utmaningar som har uppstått i samhällsomvandlingen nämner hon bland annat en könssegregerad arbetsmarknad som har förstärkts i och med industrietableringarna, en växande bostadsbrist och flykt av arbetskraft från offentlig sektor till industrin. Elisabeth ser även en nedåtgående trend i skolan där pojkar tenderar att prestera sämre och går ut med lägre betyg än flickor, samtidigt som barngrupperna växer och personalbristen kvarstår. Även här är en utmaning att man inte ”hinner med”, säger Elisabeth. Hon fortsätter:

Elisabeth: [...] Vi ser en ökad arbetslivskriminalitet, ökad prostitution och människohandel för samtliga ändamål. Det är väl summariskt de utmaningar man ser. Tillståndprocesser, hur vi bygger, vart vi bygger, för få förskolor och skolor, vi har för få lärare... Det är min ingång i samhällsomvandlingen. Att jag ser konsekvenserna av det om vi inte tänker till kring hur vi gör det. Och det har ju också gått så snabbt. Man var nog inte riktigt beredd på *hur* fort det skulle gå med de etableringar som görs.

Med tanke på att tusentals inflyttade arbetare i Skellefteå idag bor i tillfälliga barackboenden, och att upp emot 100 000 spås flytta till norra Sverige inom en nära framtid frågar sig Elisabeth: ”Hinner vi göra någonting rätt”? Med ”vi” syftar hon på hela samhället, inte bara Skellefteå kommun. Hon menar att det kommer behövas ett stort krafttag bland många aktörer. Det Elisabeth berättar kan tolkas som exempel på olika sociala förändringar som har uppstått i

samhällsomvandlingens spår, där själva *tempot* i vilket samhället förändras gör att det är svårt att tillgodose behov och upprätthålla en god samhällsservice.

Enligt Maria utmanas den sociala sammanhållningen när även *platsen* Skellefteå förändras så snabbt. Hon frågar sig om vi kommer förmå oss att vara en sammanhållen befolkning (mer om detta under 7.2.2 Utanförskap och inkludering, s. 33).

Så här säger Eva om snabbheten i förändringarna:

Eva: [...] Vi är ju alla olika som individer. En del tycker bara att det som händer är fantastiskt! Och en del behöver mer tid i den här omställningen. Så att snabbheten är ju lika mycket ett momentum som gör att det händer som en utmaning, just att det ska gå så fort för att hinna... om än vi vet problemen. Jag menar, alla de 17 globala målen har vi ju på nåt vis nystat i i alla tider, men nu ska vi nysta i dem snabbare än någonsin.

I citatet tar Eva fasta på hur samhällsomvandlingen kan tas emot på olika sätt och där en del kan behöva mer tid för att finna sig i de förändringar som sker. Dessutom gör det accelererande tempot – precis som Anna talade om – att kommunen utmanas till att arbeta snabbare och uträtta mer på kortare tid.

Så långt finns åtminstone tre parametrar i den bild som målas upp av intervjupersonerna; dels de olika samhällsförändringarna per se, dels det accelererande tempot i vilket samhället förändras och ackumuleringen av mer eller mindre brådskande behov. Här finns en svårighet med att hinna med att agera på förändringarna. I det stora hela kan bilden som intervjupersonerna ger tolkas som att Skellefteå inte bara befinner sig i den accelererande moderniteten likt vilket modernt samhälle som helst, utan i själva verket utgör ett slags *nav* för acceleration som gör att Skellefteå utmärker sig från andra kommuner i Sverige.

7.2 Sociala hållbarhetsutmaningar

I intervjumaterialet berättas om flera utmaningar kopplat till social hållbarhet. Nedan presenteras ett urval av dessa indelat i områdena: *jämställdhet*, *utanförskap och inkludering*, och *målkonflikter*. Här tillämpas återigen Rosas accelerationsteori och nu också Habermas teori om systemets kolonisering av livsvärlden.

7.2.1 Jämställdhet

En central utmaning tycks vara jämställdheten i kommunen, ett område som samtliga intervju-personer återkommer till. Det som kommunen framför allt brottas med är könsfördelningen, menar Eva. ”Är det här en grön omställning bara för män? Och hur ’grön’ blev den egentligen?” frågar hon sig. Enligt Eva jobbar kommunen med näbbar och klor för att få in fler kvinnor i industrin men också för att göra samhället jämställt överhuvudtaget. I realiteten har samhällsomvandlingen inneburit ökade klimatutsläpp och en stark ekonomisk utveckling för män, menar hon.

När Anna tidigt i intervjun får en öppen fråga om vilka utmaningar som har uppstått i kommunen svarar hon:

Anna: Den här jättestora frågan om jämställdhet håller ju på att barka åt precis fel håll. [...] I den här jämställdhetsfrågan kan vi se någon typ av segregerad arbetsmarknad där kvinnor går in i offentlig sektor och tjänar mindre än män som går in i industrisektorn och tjänar mycket bättre. Pojkarna utbildar sig inte i lika höga grad för de vet att de kan få ett jättebra jobb med god lön, så tänker man sig att deras föreställning om att vara utbildad är lite negativ. Och så har vi kvinnor som kanske inte har samma goda löneutveckling. Där har vi ju en högre utbildningsnivå men problemet att kvinnorna flyttar härifrån. Eller *har haft*. Nu börjar det bli bättre.

Anna beskriver vidare att ojämställdheten ”byggs in” i samhället. Skellefteås verksamheter och företag lyckas inte skapa jämställda organisationer. Dessutom talas det nu om att man aktivt ber blivande Skellefteå-bor att flytta dit ensamma för att det inte finns bostäder för hela familjer och när man gör det är det oftast mannen som flyttar även om han har en familj, berättar Anna. Detta späder på mansöverskottet ytterligare vilket kan försvåra arbetet med att få in fler kvinnor i industrin.

I den bild som målas upp finns åtminstone två tendenser: att samhällsomvandlingen i första hand gynnar män rent ekonomiskt och att det växande mansöverskottet bidrar till att upprätthålla eller förstärka de ojämställda strukturer som kommunen redan brottas med.

Maria talar också om mansöverskottet i kommunen som en utmaning, både utifrån de konsekvenser det får för kvinnorna men också för männen i fråga:

Maria: Det är ju *väldigt* bekymmersamt om det blir en manligt kodad stad. Marknadskrafterna anpassar sig ju efter köpkrafterna också, så om det framför allt är män som går på

restaurang och som handlar och köper så kommer ju staden att anpassa sig efter det, för att man måste sälja det som köps. Och då kommer Skellefteå bli allt mindre attraktivt för kvinnor och alltmer manligt kodat. [...] Och det är ju också en utmaning för varje samhälle med alltför många män som inte har chans att bilda eller leva i en familj [...] Det är klart att det är olyckligt att ha stora grupper av ensamstående män som bor i barackbyar, var som helst i världen, för det är inte en socialt hållbar miljö.

För Maria är det därför inte konstigt om boendesituationen i Skellefteå medför missbruk av alkohol, droger och sexhandel. Detta kan med hjälp av Habermas förstås som ett exempel på hur olika system koloniserar och påverkar livsvärlden, och de konsekvenser som det kan medföra. Om de ekonomiska och politiskt-administrativa system som ligger till grund för samhällsutvecklingen förändrar det kulturella utbudet i kommunen på ett sätt som framför allt tilltalar män kan det få resultatet att kvinnor på sikt flyttar och bosätter sig någon annanstans. Om det samtidigt bidrar till att en stor grupp ensamstående män inte har möjlighet att träffa en partner eller bilda familj är risken för alienation överhängande. Det skulle möjligtvis kunna innebära en förlust av mening i en tillvaro som präglas av arbete och konsumtion snarare än genuina sociala (och romantiska) band till andra människor.

Elisabeth är även hon skeptisk till barackboendena och likaså de intilliggande rosa parkeringsskyltarna som har satts upp för de kvinnor som bor i barackbyn. Att ha en stor övervikt på ett kön är oftast inte bra på något sätt, menar Elisabeth. Hon upplever att tryggheten har försämrats i Skellefteå, framför allt för kvinnor, baserat på vad hon får höra. Bland annat ser hon en ökning av mäns våld mot kvinnor, däribland en ökad efterfrågan på att köpa kvinnors kroppar som ju också faller under våldsbegreppet.

Detta kan tolkas som en tendens till reifikation ("förtingligande"), som en framväxt av mer instrumentella relationer mellan män och kvinnor där kvinnors kroppar alltmer betraktas som handelsvaror bland vissa grupper av män. Detta kan i så fall anses följa en marknadslogik och kan förstås som ett resultat av systemens kolonisering av livsvärlden, där ekonomin förändrar sociala relationer och hur män ser på kvinnor i det moderna samhället.

Ett annat dilemma är flykten av arbetskraft från offentlig sektor till industrin. Marias menar att det finns en tendens att den mansdominerande industrin prioriteras och värderas högre än den kvinnodominerande vården och omsorgen. Här ser Eva och Maria ett behov av att värdera upp vård- och omsorgsyrskena. Till exempel finns en målkonflikt kring de utrikes födda kvinnor som *vill* arbeta inom vård och omsorg men inte kan på grund av Migrationsverkets nya direktiv om lönenivåer för att få stanna och arbeta i landet. Maria berättar hur de nya direktiven gör att

utrikes födda kvinnor styrs om till industrin, det vill säga bort från vården där de vill vara och behövs:

Maria: [...] När kvinnoyrkena inte når upp till de lönerna blir det svårare för de att få stanna i landet, medan Northvolt med deras industrietableringsmedel förmår möta de lönekraven. Då blir det att männen värderas högt nog att få stanna i vårt land medan kvinnorna i vården inte värderas högt nog. Och det är liksom en så stor strukturell ojämlikhet att man blir helt *livrädd*. [...] Just nu är det den manliga industrin som är det allra viktigaste, men utan den kvinnliga vården och omsorgen har vi inget samhälle. Vill vi ha den där industrin om den ska stå där själv? Om det inte finns allt det här runtomkring som är mänskligt liv? Det där är ju bara en industri. Livet då?

Att dessutom varje dag gå med på dessa strukturer i stället för att förändra dem, vilket vi kan om vi vill menar Maria, tror hon är skadligt för vårt samhälle och skadligt för hur vi ser på oss själva och på manliga och kvinnliga kvalitéer.

Utifrån Habermas teori kan även detta förstås som ett exempel på hur systemen tenderar att kolonisera livsvärlden. Industrisektorn och de politiska institutioner som har skapat och verkar för den här samhällsomvandlingen kan här anses representera det ekonomiska och politiskt-administrativa som Habermas talar om; system som i det här fallet skulle påverka utrikes födda kvinnors möjligheter att bosätta sig i Skellefteå och fylla de platser som finns i bristyrken som vård och omsorg.

Maria tror heller inte att det är bra att i vår samtid ”trycka in” kvinnorna i industrin där de bara ”springer fortare och fortare”. Hon tror snarare på att fördela resurserna mer jämlikt och satsa mer på det som inte är det ”snabba” och ”exploaterande” utan det som är mer kulturellt, omvårdande, inkännande och inlyssnande. Även denna beskrivning går att tolka som ett slags konflikt mellan mer målrationella strömningar i samhället (kännetecknande för det ekonomiska och politiska systemet i det moderna samhället) och de värden som förknippas med livsvärlden och som kan ge mening åt tillvaron.

Med Rosas teori kan ovanstående tolkas som en tendens till ett *accelererande livstempo* för kvinnor; om den tekniska accelerationen har möjliggjort etableringen av stora industrier som skapar accelererande sociala förändringar där kvinnor i högre utsträckning lämnar offentlig sektor för att arbeta i den produktionsinriktade och resultatdrivna industrin, är det kanske inte helt otänkbart att det kan bidra till en känsla av ett accelererande livstempo. Dessa tre former

av acceleration befinner sig, som ju Rosa beskriver det, i en ”autodynamisk återkopplingscirkel” där de förstärker varandra. Låt oss titta närmare på ett annat exempel:

Anna berättar att det finns en debatt inom kommunorganisationen om att få skapa sina egna scheman. Bakgrunden är att flera medarbetare upplever att de inte klarar av att arbeta heltid och samtidigt klara av familjelivet för att de också har en partner som arbetar heltid. Detta problem kring scheman har inte industrin, menar hon. Det tror hon beror på att de manliga industriarbetarna inte behöver fundera lika mycket över hämtning och lämning av barnen eftersom man oftast har en kvinnlig partner i offentlig sektor som i så fall anpassar sig efter mannens schema. Enligt Elisabeth är det dessutom kvinnorna som tar huvudansvaret för exempelvis vård, vabb och föräldradagar i Skellefteå, samtidigt som kvinnorna har mycket högre sjuktal.

Detta kan likaså tolkas som ett *accelererande livstempo* där vissa kvinnor i Skellefteå upplever att det är svårt att få livspusslet att gå ihop, dels på grund av ojämställda strukturer i samhället men också accelererande sociala förändringar i lokalsamhället där den mansdominerande industrisektorn växer och dit fler män än kvinnor söker sig.

Tidigare kopplades Rosas accelerationsteori till risken för ökad kriminalitet om människor blir alltmer alienerade från varandra. Habermas menar likaså att systemets kolonisering av livsvärlden kan leda till alienation. Om dessa teorier är giltiga, liksom analysen att dessa två fenomen sker parallellt (acceleration och systemens kolonisering av livsvärlden) är det tänkbart att det får ett slags förstärkande effekt där risken för alienation är desto högre om det inte också finns sociala mekanismer och krafter som motverkar dessa tendenser (sådana motkrafter utforskas under 7.4 Social integration och medborgerlig dialog, s. 37–42).

7.2.2 Utanförskap och inkludering

Anna beskriver att Skellefteå är ett otroligt bra samhälle i grunden och att det ska till mycket innan saker går åt helt fel håll. I och med samhällsomvandlingen har det skapats ett inflöde av människor och kapital av sällan skådat slag som är positivt för Skellefteå. Samtidigt berättas det i intervjumaterialet om en tendens till utanförskap i samhället, antingen ett valt utanförskap eller ett icke-valt utanförskap bland de nya invånarna. Detta kan förstås som tecken på alienation där vissa befolkningsgrupper lever åtskilda eller frånskilda den övriga samhällsgemenskapen. Om de sociala omständigheterna är så som den här analysen föreslår, det vill säga en kombination av accelererande sociala förändringar och en kolonisering av livsvärlden, är det inte otänkbart att det kan få alienerande effekter i samhället som kan ta sig uttryck i utanförskap. Till exempel råder en bostadskris som särskilt påverkar de redan utsatta grupperna i samhället,

menar Anna. Det är tydligt att det blir svårare för personer med exempelvis drogproblematik och sociala eller ekonomiska problem att hitta bostad i Skellefteå än för Northvolt-arbetarna som hyresvärdarna vet har en god lön, säger hon.

Elisabeth tycker att det blir allt tydligare vem som gör vad i samhället, kopplat till socialt status, kön, etnicitet och ålder. Hon menar att man kan se en rasifierad arbetsmarknad där allt fler utländska män tenderar att arbeta inom exempelvis restaurang, taxi, matutkörning och lokalvård inom offentlig sektor. För de grupper som saknar utbildning eller inte har rätt utbildning behöver man kanske ta det jobb man får för att klara sig ekonomiskt.

Ovanstående kan tolkas som ett förhållande mellan systemet och livsvärlden där den förra tenderar att påverka upplevelser i den senare och som slår hårdast mot de redan utsatta grupperna i ett alltmer ekonomiskt inriktat samhälle.

Maria talar även om *platsens* förändring och hur den kan komma att påverka den sociala sammanhållningen i befolkningen:

Maria: Det är ju jättespännande rent sociologiskt: vad är en *plats*? Det måste ju vara människorna, tänker jag, i stor utsträckning. Och vi är ju i en väldigt snabb förändring när det flyttar in så många. Kommer vi förmå oss att vara en befolkning? Viss västerländsk inflyttning tycker jag verkar ganska lättintegrerad men nu kommer man från Asien också och det kommer kanske bli en China Town och India Town. Alltså, ju närmare varandra man står kulturellt desto lättare är det att "intermixa".

Maria säger att européerna, nord- och sydamerikanerna tycks ha varit ganska lättintegrerade hitintills medan hon ser en mindre beblandning mellan den asiatiska och västerländska arbetskraftsinvandringen. Det kan tolkas som att den snabba befolkningstillväxten, som en accelererande social förändring, kan leda till en etnisk boendesegregation där olika befolkningsgrupper som står långt ifrån varandra kulturellt lever åtskilda. Huruvida fenomenet i sig också skulle innebära en ökad risk för alienation är dock svårt att säga då det inom dessa grupper teoretiskt sett kan finnas starka sociala band som ger en känsla av samhörighet även inom ett segregerat samhälle.

En annan grupp som riskerar att hamna i utanförskap, enligt Elisabeth, är de medföljande kvinnor och barn till Northvolt-arbetarna och som inte är upptagna i SFI. Hon säger att det är problematiskt om det kommer in stora grupper av människor som kanske har en annan syn på vad män och kvinnor ska göra, om de ska vara hemma eller i arbetslivet. Inte bara kan det leda

till ett växande lönegap mellan män och kvinnor utan också ett växande utanförskap specifikt för gruppen kvinnor.

I Skellefteå finns som också en diskussion om huruvida engelskan bör bli ett nytt förstahands-språk i olika sammanhang när en så stor del av befolkningen kommer från andra delar av världen. Det kan vara alltifrån föreningsmöten till privata företag och offentliga verksamheter. Maria tror tvärtom att det är viktigt för de nya invånarna att lära sig svenska för att bli en del av samhället. Det utesluter däremot inte att inte internationella koncerner kan ha engelska som arbetspråk, menar hon, men att svenska bör vara det gemensamma språket i samhället.

Så här säger Eva:

Eva: Det finns ju långsiktiga utmaningar som att... ja, men som jag säger – känner man sig hemma? Känner man sina grannar? Gick det här för fort? Alltså, vi är ju alla olika som individer. Ska jag prata engelska på mitt föreningsmöte? Känns det bekvämt eller utesluter jag nån?

Det kan tolkas som ett exempel på en accelererande social förändring i samhällsomvandlingen, där engelskans utbredning i samhället gör att valet av språk behöver övervägas i allt fler sammanhang när en växande del av befolkningen är nya inte bara i Skellefteå utan också i Sverige.

Sammantaget indikerar språkdebatten en förändring i kommunen där det engelska språket kan fungera inkluderande för vissa grupper, medan för de som kommer till Sverige och lär sig svenska men inte behärskar engelska särskilt väl, eller för de svenskar som inte gör det, kan det tvärtom bli exkluderande. Vilket språk som ska gälla i vissa situationer återstår att se men det är möjligt att den växande flerspråkigheten kan innebära en alienering från *rummet* där man känner sig mindre hemmastadd i den rumsliga världen, liksom en form av *självalienation* om det nya arbetspråket på arbetsplatsen blir ett språk som man har svårt för att behärska eller där det egna talade ordet upplevs som främmande.

7.2.3 Målkonflikter

Målkonflikterna i samhällsomvandlingen är många. Sedan 1 januari 2024 räknas Skellefteå som en samisk förvaltningskommun. En av målkonflikterna rör just samerna:

Eva: Det är klart att den här omställningen, om vi tar samernas roll... *alla* är på dem just nu. Vindkraften ska vara inne på deras områden, gruvdriften ska också utvecklas och ta fram mineraler, klimatförändringarna är definitivt störande för rennäringen, plus att vi

pratar energiutbyggnad hela tiden. Alltså, de *bombas* ju med... Jaha, och vad var det värt med att ha en minoritetsbefolkning och deras näring då? Det är en jätteutmaning.

Citatet kan tolkas som en reflektion över samernas ställning som minoritetsbefolkning i kommunen när de samtidigt är så hårt ansatta från olika håll. Anna talar om liknande målkonflikter och menar att ursprungsbefolkningen blir extra exponerad nu när samhällsutvecklingen går så fort. Här finns många svåra frågor som vem som har rätt till marken, vem som har rätt till rennäringen och vem som inte har det men som också tillhör ursprungsbefolkningen. Enda sättet framåt tror hon är att hitta en metod för att samtala om de här frågorna.

Ovanstående kan ses som ett exempel på hur den tekniska accelerationen och de accelererande sociala förändringar som medföljer hotar eller påverkar samernas rennäring och levnadssätt. Det kan också förstås som en del i en övergripande trend där systemet på olika sätt koloniserar livsvärlden, så även för samerna, när det politiska och ekonomiska utmanar deras sätt att leva.

Maria beskriver å andra sidan en känsla av att Skellefteå skulle vara en koloni i Norrland och att den gröna industriboomen kan komma att utarma invånarna. Hon beskriver ett ojämlikt förhållande mellan de som värnar *platsen* Skellefteå och de som värnar kapitalet, industrialiseringen och den gröna omställningen. Som exempel nämner hon Norrbottnia-banan (en planerad järnväg mellan Luleå och Umeå som skulle göra det lättare att transportera sig mellan samtliga kommuner däremellan men som ännu inte har blivit byggd):

Maria: För att känna sig trygg i att vi inte är en koloni så förväntas ju vissa statliga infrastruktursatsningar som Norrbottnia-banan... Det är ganska tydligt att om man prioriterar malmen framför persontransporten... Man prioriterar att forsla malmen *från* kolonin i stället för att forsla människorna hit och skapa en arbetsmarknad som sträcker sig från Luleå till Umeå, alltså... på nåt sätt så följer ju allt ett investeringsmönster hela tiden. Alltså; vi investerar i industrin. Det är det som är viktigt. Vi investerar i malm. Det är det som är viktigt. Men människorna då? [...] Vad spelar det för roll om vi inte därtill har ett värdigt mänskligt liv? Där tänker jag att det behövs en tydlig motpol från det offentliga, att bygga och upprätthålla de strukturerna, att investera i de strukturer som krävs för ett gott liv.

Detta kan förstås som en målkonflikt mellan lokala och nationella (om inte också internationella) intressen, liksom en målkonflikt mellan ekonomisk tillväxt och social hållbarhet. Om än dessa inte nödvändigtvis behöver stå i ett motsatsförhållande till varandra kan det Maria beskriver tolkas som en tendens där de dominerande ekonomiska och politiska systemen får konsekvenser för det sociala livet. Detta följer i så fall Habermas logik kring systemet och livsvärlden;

i det specifika fallet innebär det att exporten av naturresurser, som det finns ett politiskt och ekonomiskt intresse i, prioriteras högre än persontransporten för de människorna som bor i Skellefteå och i de närliggande kommunerna längs med kusten.

Elisabeth talar om en liknande målkonflikt mellan ekonomisk tillväxt och social hållbarhet:

Elisabeth: En målkonflikt kan ju vara den ekonomiska vinningen kontra påverkan på människor eller på social hållbarhet. Och där har vi ju fortfarande nå marknadslogik kring att det är ekonomin som är viktigast. Jag tänker också när vi i samhällsomvandlingen använder mark som påverkar rennäringen till exempel, hur det exploaterar natur som vi inte kan återställa sen [...] Men sen finns det också en stor målkonflikt i tillståndsprocesserna. Då blir det så här: vad går före? Ja, pengarna går före människors livsvillkor. Så det är den största konflikten som jag ser, att vi inte ser social hållbarhet som målet, utan just nu kanske ekonomin är målet. Fast ekonomi bör väl kanske vara medlet för att *nå* målet social hållbarhet?

Även detta kan tolkas som en tendens där systemet alltmer koloniserar livsvärlden. Hur detta kan ta sig uttryck i praktiken framgår när Elisabeth utvecklar sitt resonemang; hon återkommer till de tillfälliga barackboendena och menar att det inte känns värdigt att människor bor i 10 kvadratmeter små rum för att producera det grönaste batteriet i världen, och att de i dessa isolerade områden kanske inte heller kommer in i och blir en del av samhället.

Elisabeth betonar samtidigt att det händer ”fantastiskt mycket bra saker” i Skellefteå men att man kanske har tänkt på den sociala hållbarheten lite väl sent. Man behöver prata mer om konsekvenser och på vems bekostnad man gör den här gröna omställningen och samhällsomvandlingen, till exempel hur man bryter kobolt i andra länder och hur det bryter mot mänskliga rättigheter. Att inte prata om social hållbarhet tror Elisabeth kommer skada i förlängningen och att man i efterhand kommer inse att man glömde bort människorna i iveren på att tjäna pengar.

Sammantaget kan ovanstående beskrivning förstås som en målkonflikt mellan ekonomisk och social hållbarhet där det i slutändan är de ekonomiska prioriteringarna som överordnas det sociala, något som i sin tur får konsekvenser för människors livsvillkor. Även detta ligger i linje med hur Habermas beskriver att systemet kan påverka livsvärlden i det moderna samhället.

7.3 Social integration och medborgerlig dialog

Vilka möjligheter i samhällsomvandlingen berättar intervjupersonerna om? Denna fråga ska här besvaras med hjälp av Rosas koncept ”social resonans” och Habermas teori om kommunikativt handlande.

Anna tänker att vi mår bra av att bli ett ännu mer internationellt samhälle med nya grupper av internationella kontakter. Dessutom kommer det in nya fritidsintressen som kan gynna föreningslivet och leda till nya fritidsföreningar. Maria talar om vikten av att ensamma kvinnor hittar varandra för att bygga en starkare kvinnlig gemenskap i kommunen:

Maria: [...] Om kvinnorna bara hittar varandra och kan jobba med allt det här så är det inte ”kört” bara för att männen är fler. Men ensstaka isolerade kvinnor är oerhört svaga. Kvinnor är så beroende av relationer och sammanhang... så när männen är på jobbet och kvinnorna är ensamma hemma, så kan vi inte ha det. Men om kvinnorna förenar sig och låter sina kreativa krafter utvecklas så kanske vi kan få nån sorts balans.

Ett sådant sammanhang är exempelvis satsningen Women Welcome. Det är en mötesplats specifikt för kvinnor där deras behov och intressen fångas upp. Dit kommer både nya invånare och gamla som har bott i Skellefteå länge men som är nyfikna på att träffa andra. Där diskuteras alltifrån entreprenörskap till nagelskulptering; det är allt annat än en homogen grupp som kommer dit, berättar Eva. Dessutom håller man på att titta på ett ”spouse programme” som riktar sig till de personer som är medföljande. Anna berättar att Northvolt har ett eget program men att kommunen nu vill bygga ett för samhället.

Detta kan förstås som exempel på sammanhang där socialt resonanta relationer har goda chanser att uppstå. I Women Welcome finns dessutom ett inslag av *olikhet*, som Rosa menar är en förutsättning för resonans, där kvinnor från olika bakgrunder och med olika intressen möter varandra. I ett ”spouse programme” kan individer fångas upp som annars kanske skulle ha svårare för att komma in i samhället, och i föreningslivet uppstår möjligheten att personer med liknande intressen hittar varandra och där ett *känslomässigt engagemang* kan uppstå.

Angående jämställdhetsfrågan tänker Anna att kommunens chefer skulle behöva föra samtal med sina anställda och lyfta frågan med småbarnspappor om de verkligen ska arbeta heltid. Kanske borde småbarnspapporna överväga att gå ner i arbetstid under en period för att klara av det gemensamma livet där hemma. Hon tror att man behöver ha en *familjecentrerad* syn från kommunens sida där arbetsliv och familjeliv balanseras. Anna menar att det dessutom skulle kunna skapa möjligheter för fler att komma in på arbetsmarknaden.

I ljuset av de problem som Rosa och Habermas skisserar i sina respektive teorier kan ett sådant förslag anses utgöra en möjlighet till *motkraft*. I ett alltmer ekonomiskt inriktat samhälle där livstempot tycks accelerera, kanske arbetslivet behöver omprövas och en balans mellan sfärerna system och livsvärld upprättas. För att det ska ske behöver någon form av dialog äga rum.

Genom ett kommunikativt handlande, där arbetsgivare och arbetstagare på ett öppet och lyhört sätt närmar sig frågan i syfte att nå gemensam förståelse och där de olika resonemangen och argumenten tillåts utsättas för kritisk prövning, kanske slutsatsen är att systemet (med dess målrationala principer och krav på effektivitet) behöver stå tillbaka för att skapa en mer hållbar vardag för individen i fråga.

Vad gäller mäns våld mot kvinnor finns en ganska hög medvetandegrad i kommunen, menar Anna. Ungdomsteatern Ung Hästen är till exempel duktiga på att lyfta dessa frågor med unga där man pratar om alltifrån normer, självmord, manlighetsnormer och försöker skapa förståelse för olika sexuella läggningar och jämställda kärleksrelationer genom dialog. Ungdomsfullmäktige är ett annat sätt att få med ungdomar i förståelsen för beslutsfattandet och där kommunen har en demokratilots som arbetar specifikt gentemot unga. Detta kan förstås som forum där ett kommunikativt handlande kan äga rum under demokratiska former, specifikt för unga i det här fallet.

För att integrera nyinflyttade har kommunen en stor systematik i mottagandet där man bjuder in till både större och mindre event, däribland inflyttningsdagar, berättar Anna. Samtidigt är det en utmaning att få nya invånare generellt att beblanda sig med de befintliga, menar Maria. Genom grupper som Expat Friends och Girls Gone International hittar de nya invånarna enkelt varandra men för kommunen är det också viktigt att de beblandar sig med de befintliga invånarna för att Skellefteå ska bli ett gemensamt starkt samhälle. Här är gemensamma mötesplatser oerhört viktiga, menar Maria.

Andra projekt är ”Ett Skellefteå för alla” som försöker guida in personer i samhället och ”Hej granne” där en organisation knackar dörr tillsammans med det kommunalägda bostadsföretaget Skebo för att fånga upp vad människor tycker om att göra och skulle kunna tänka sig att göra tillsammans med sin granne. Det handlar om att få folk att mötas och hitta sin roll i samhället, berättar Eva. Även företaget som driver barackboendena har en hel del aktiviteter för de boende för att de ska mötas och hitta kontakter.

Detta kan förstås som exempel på hur man på olika sätt försöker möjliggöra för människor att mötas och interagera med varandra. Med Rosas begrepp kan dessa projekt förstås som en chans till resonans, där människor i stället för att leva sina liv isolerade från varandra tvärtom kan finna socialt resonanta relationer i olika forum och sammanhang.

Det finns också tecken på resonans till själva *platsen* Skellefteå i de beskrivningar som framkommer. Marias bild är att många av de nyinflyttade från andra länder upplever Skellefteå som tryggt där det till exempel inte finns några farliga djur, inga rövarband, bomber eller krig. Hon berättar bland annat om nyinflyttade kvinnor som beskriver Skellefteå som lugnt och skönt

jämfört med deras hemländer, liksom kvinnor som tidigare har bott i kriminellt belastade områden och som beskriver att de i Skellefteå för första gången känner sig fria. Denna upplevda trygghet kan nästan bli naiv, menar Maria; även om Skellefteå är relativt tryggt jämfört med andra platser behöver man fortfarande vara medveten om var och hur man rör sig.

Men för Maria är det inte enbart avsaknaden av hot, våld eller brott som är trygghet. Maria förstår tillit och trygghet mer relationellt, i relation till andra människor och till myndigheter. Därför är det viktigt att vara inkluderande och tillitsfull gentemot de nya invånarna, menar hon. Ovanstående kan tolkas som tecken på resonans både på den *materiella* axeln och den *existentiella*, där livet på själva platsen Skellefteå kan ge upphov till resonans. Samtidigt betonar Maria det relationella och behovet av att inkludera, vilket kan förstås som ett sätt att skapa resonans på den *sociala* axeln.

Den samlade bilden som ges av tjänstepersonerna på kommunen är att de nyinflyttade generellt sett har en positiv bild av Skellefteå och av invånarna. Så här säger Eva:

Eva: Jag tycker faktiskt det är roligt att så många har intrycket av att Skellefte-borna är välkomnande, vänliga och trevliga. För jag tror att vi nog hade en syn på oss själva att vi... ja, men: ”vem är du släkt med?” frågade man förr. Men många nyinflyttade vittnar om en otrolig vänlighet, vilket jag själv är lite förvånad över!

Dessa berättelser är visserligen andrahandsuppgifter och all tolkning bör här liksom tidigare göras med försiktighet och med reservation. En möjlig tolkning av ovanstående är att det uppstår någon form av social resonans i mötet mellan de nyinflyttade och de befintliga invånarna och som därför skulle kunna motverka att alienation breder ut sig i ett samhälle under snabb förändring.

Ett exempel på lyckad integration är de ukrainska flyktingarna, menar Maria. Varenda en är i dag självförsörjande och svensktalande, två år efter Rysslands invasion av Ukraina, berättar hon. Från att ha haft en svag tillit gentemot myndigheter och misstro till att betala skatt på grund av deras erfarenheter av korrupcion i hemlandet har de med tiden förstått det svenska samhällskontraktet och att skatten man betalar är gemensamma resurser. Maria säger att ukrainarna i dag syns över allt och har blivit en del av lokalsamhället.

Om än det inte går att säga något om hur de ukrainska kvinnorna själva upplever det kan den bild som målas upp förstås som ett resonant förhållande mellan individen och omgivningen där de ukrainska flyktingarna har kommit i kontakt med en plats och kultur som delvis är olik deras egen. Om detta också innebär en ömsesidig påverkan där flyktingarna känner att de också kan

beröra och påverka (i mötet med andra människor eller i det demokratiska samtalet exempelvis) uppfyller exemplet teoretiskt sett villkoren för att social resonans ska uppstå.

I Skellefteå gjordes även Sveriges största medborgardialog där kommunen involverade över 1000 personer. Målet var att nå ut till fler grupper än de som normalt engagerar sig:

Anna: [...] För om vi bara bjuder in till ett öppet samtal är det äldre vita män som kommer, och de är ju superviktiga att lyssna till, men vi behöver lyssna till unga och nyinflyttade också. Så då var vi ute på SFI, Ungdomsfullmäktige, öppna förskolor, och diskuterade den här strategin. Vi jobbade väldigt mycket med hur vi skulle fördela makt under de här mötena. Politikerna lyssnade och förvaltningscheferna förde anteckningar så att man skulle kunna vara med och lyssna men varken behöva ställas till svars eller ta över mötet, utan fokus var på medborgarna.

Utöver medborgardialoger kring detaljplaner testar kommunen just nu en ny metod där Guldtorget (som ska byggas om) kommer att användas som experimentyta fram till år 2026. Det innebär att medborgarna själva får vara delaktiga i att bygga och experimentera i stället för att bara tycka till i en enkät, berättar Anna. Intressant i det här exemplet är hur medborgare inte bara involveras kommunikativt utan också fysiskt och praktiskt. Möjligtvis kan ett sådant typ av samarbete mellan invånare, kommun och företagare bidra till att skapa resonans både på den *relationella* axeln och den *materiella*; när människor går ihop för att skapa något tillsammans, i det här fallet en förändring i den offentliga miljön, uppstår en ömsesidig påverkan och möjligtvis också en känsla av ägandeskap och ett känslomässigt engagemang för det som skapas.

Över lag råder en helt annan framtidstro i Skellefteå i dag jämfört med förut. Eva berättar till exempel att det har skett en förändring i hur invånare reagerar på ombyggnationer i staden:

Eva: [...] Människor ringde och var arga för att man hade stängt av Kanalgatan och det var bökigt och man var upprörd på kommunen och så... Sen vände det plötsligt till att folk började samtalen med: ”Jag förstår varför, men... skulle vi kunna prata om hur vi gör det här?”. Och det är en sån jäkla skillnad att ha den framtidstron, att vi är *på väg* nåanstans, vi håller på med nånting och jag förstår varför, och sen har man en dialog om alla målkonflikter och sånt som krockar.

Det kommunen lärde sig av medborgardialogen var att det är oerhört viktigt och värdefullt att bjuda in till samtal, och det viktigaste är kanske inte besluten, menar Eva, utan själva diskussionen. Detta kan med Habermas begrepp förstås som ett exempel på kommunikativt handlande

där argumenterande samtal förs i syfte att uppnå konsensus och där medborgarna ges chans att kommentera, problematisera och uttrycka sina åsikter, viljor eller behov. Att det i dag råder framtidstro och ett slags "acceptans av förändring" kan tolkas som tecken på hur de dialoger som förs med medborgarna har resulterat i en gemensam förståelse och solidaritet; i stället för att invånarna står i opposition till kommunen, eller känner sig maktlösa inför de förändringar som sker, finns någon form av kommunikativt handlande. Enligt Habermas skulle detta kunna få en koordinerande kraft som på demokratiska grundprinciper transformerar samhället utan att förändringarna nödvändigtvis behöver leda till alienation.

Vidare reflekterar Eva över själva formen för dialog och särskilt i hur man inkluderar svagare grupper. Det handlar om att förstå maktbalansfrågan och att skapa jämbördiga förhållanden, menar hon, även om det i slutändan är så att någon måste ge och ta och kanske inte alltid den starkare parten. Dessutom tror hon att dessa processer kanske behöver få ta sin tid för att alla parter ska förstå varandra. Även detta kan tolkas som ett kommunikativt handlande i de samtalsformer som eftersträvas och som skulle kunna vara särskilt viktigt för att involvera svagare grupper specifikt.

7.4 Slutsatser

Sammanfattningsvis ger intervjupersonerna bilden av en samhällsomvandling i högt tempo, där snabba sociala förändringar på kort tid har lett till brådskande behov av olika slag, inte minst behovet av att snabbt bygga fler bostäder och bygga ut viktiga samhällsfunktioner som till exempel skolor när allt fler barn flyttar till kommunen. Baserat på det som intervjupersonerna berättar har jag med hjälp av Rosas teori belyst hur en teknisk acceleration (utvecklingen av elbilar, gröna batterier och de kommunikations- och transportsätt som har möjliggjort för Northvolt att på kort tid bygga upp en megafabrik och internationell arbetsplats i Skellefteå) kan hänga samman med accelererande sociala förändringar lokalt i Skellefteå som intervjupersonerna berättar om. Sådana snabba förändringar skulle enligt Rosas teori kunna leda till alienation och patologier i samhället av olika slag.

Hur ser då dessa tjänstepersoner på sociala hållbarhetsutmaningar i samhällsomvandlingen? Några centrala utmaningar som nämns är jämställdhet, inkludering, integration och målkonflikter. Dessa kan anses angränsa till de sociala hållbarhetsbegreppen *jämlikhet*, *delaktighet* och *inflytande*, och *meningsfullhet* i kommunens definition av begreppet. Här berättar intervjupersonerna om en risk för ökad ojämställdhet när fler män än kvinnor flyttar till kommunen för att arbeta på fabriken, något som bidrar till att förstärka en redan könssegregerad arbetsmarknad

där kommunens kvinnor tenderar att arbeta i den offentliga sektorn och männen i den privata. Det berättas också om en risk för ökad kriminalitet och svårigheter med att integrera och inkludera nya invånare, samt en målkonflikt mellan ekonomisk tillväxt och social hållbarhet där ekonomiska strävanden tenderar att överordnas arbetet med att se över och förbättra människors livsvillkor.

Ovanstående kan förstås som två parallella fenomen; dels accelererande sociala förändringar som kan leda till alienation och som förändrar hur människor interagerar och relaterar till varandra, dels ett förhållande mellan de två sfärerna system och livsvärld där den förra tenderar att kolonisera den senare. Effekten blir, enligt Habermas teori, densamma som i Rosas teori om social acceleration; när livsvärlden kolonieras av ekonomiska och politiskt-administrativa system riskerar människor att uppleva en förlust av mening och uppluckring av sociala relationer.

Samtidigt arbetar kommunen, Länsstyrelsen och även andra aktörer för att stärka den sociala hållbarheten i Skellefteå. Här berättas om flera möjligheter, däribland initiativ för social integration och sätt att göra invånarna delaktiga i offentliga samtal. Bland annat nämns initiativ för att skapa starkare gemenskap mellan kommunens kvinnor såsom forumet Women Welcome, ett program för medföljande partners som leds av Northvolt och som har inspirerat diskussionen i kommunen om att skapa ett eget liknande program, och olika projekt för att få människor att vilja mötas och interagera med varandra, till exempel i projektet ”Hej granne”. Intervjupersonerna ger även bilden av att de nyinflyttade trivs i staden och känner sig väl mottagna.

Sådana möjligheter kan likaså anses relatera till de sociala hållbarhetsbegreppen *jämlikhet*, *delaktighet och inflytande*, och *meningsfullhet*. Med hjälp av Rosas teori om social resonans (som ett slags motkraft mot alienation i en tid av accelererande förändring) belyser jag hur och var social resonans kan uppstå i ovanstående exempel, och hur socialt resonanta relationer skulle kunna bidra till att motverka en mer disruptiv och patologisk samhällsutveckling.

Sist men inte minst bidrar Habermas teori om kommunikativt handlande till att belysa vikten av kommunikation och dialog baserat på demokratiska grundprinciper för att göra medborgarna delaktiga i de förändringar som sker i lokalsamhället. Även detta kan bidra till att förebygga alienation då medborgarna får vara med och påverka och själva blir en del av förändringen.

Eftersom studien bygger på intervjuer är dessa slutsatser koncentrerade till de berättelser som har framkommit i intervjumaterialet och bör inte ses som slutsatser om faktiska förhållanden i kommunen. Likväl ger tjänstepersonerna en intressant och tankeväckande inblick i samhällsomvandlingen som kan stimulera till diskussion om vilken utveckling och riktning för samhället som är önskvärd, och var och hur insatser för att stärka den sociala hållbarheten skulle kunna utformas.

9. Avslutande diskussion

Att fånga in komplexiteten i en samhällsomvandling av den här omfattningen är en svår uppgift, även med de avgränsningar som har gjorts. I stället för att rymma alla tänkbara aspekter av begreppet social hållbarhet har målet varit att fånga nyansrikedomen inom ett avgränsat material med ett avgränsat perspektiv. Genom att kombinera två innehållsmässigt rika teorier kunde den här studien göra just det även om mycket av nödvändighet har lämnats ute.

Huruvida det råder en tendens i moderniteten och i Skellefteå som kan förklaras med hjälp av Habermas analytiska begrepp ”system” och ”livsvärld” kan naturligtvis diskuteras, liksom analysen att Skellefteå utgör ett slags nav för acceleration. Vad som kanske inte adresseras tillräckligt av Rosa är det *relativa* elementet i teorin om social acceleration, det vill säga att accelerationen utgår från en startpunkt från vilket något ökar per tidsenhet. Kan det vara så att Skellefteå, som under lång tid har varit ett mer stagnerat samhälle, snarare har liknat en ”långsamhetsoas” (som Rosa kallar det) men som numera börjar hinna i kapp det generella tempot i moderniteten? Eller accelererar de sociala förändringarna *snabbare* i Skellefteå än på andra jämförbara platser? Intervjupersonerna ger bilden av det senare.

Det är också rimligt att tro att samhällsförändringarna i Skellefteå uppfattas och upplevs på olika sätt av olika individer och grupper. Kanske finns det platser, miljöer och mekanismer (sociala och kulturella) som faktiskt lyckas med att bromsa det ”accelererande tempot” i vilket samhället förändras och som förhindrar att människor upplever det som att själva *livstempot* rusar i väg. Detta kan vi endast spekulera i. Som tidigare nämnt är det viktigt att ha i åtanke att de verklighetsbeskrivningar som skisseras i den här uppsatsen varken är heltäckande eller nödvändigtvis motsvarar faktiska förhållanden på ett exakt sätt. Man kan också fråga sig: accelererande sociala förändringar för *vem*? För de befintliga invånarna i centrala Skellefteå och som har bott i kommunen länge är det nog relativt enkelt att tala om en ackumulation av förändringar i närtid där det finns ett tydligt ”före” och ”efter” kommunens befolkningsmål och etableringen av batterifabriken. För de nya invånarna i kommunen innebär flytten rimligtvis en ackumulation av stora personliga förändringar. Gemensamt för bägge grupper, om det går att göra en sådan förenklad uppdelning, är att de båda befinner sig i den autodynamiska återkopplingscykel av acceleration som hör moderniteten till, enligt Rosas teori. Men hur upplevelsen av acceleration skiljer sig åt mellan grupper och individer i moderniteten – till exempel mellan generationer, kulturer, stad och landsbygd, nya och befintliga invånare inom en kommun – säger teorin lite om.

Ur ett kritiskt perspektiv är det också lätt att den sociala accelerationen i moderniteten framstår som uteslutande destruktiv, medan den ur en mer pragmatisk synvinkel kanske tvärtom är konstruktiv och rentav *nödvändig* för att ett samhälle i stagnation ska utvecklas. Den där första fasen när ett stillastående samhälle genomgår stora förändringar skulle kanske kunna ge ett slags katalysator-effekt, liknande den som en av intervjupersonerna beskriver; det vill säga som får nödvändiga saker att hända. Destruktivt eller patologiskt blir det kanske först när de sociala förändringarna hopar sig och de sociala behoven växer utan hejd och bortom kontroll med sociala problem och påfrestningar som följd. Här vill jag dock tro att den sociala accelerationen, mitt tidigare argument till trots, är inneboende *ohållbar*. Detta av det enkla skälet att sociala förändringar inte kan fortsätta accelerera i all oändlighet. Den situationen blir per definition inte hållbar. Om Rosas teori är giltig i fallet Skellefteå, och om det stämmer att det pågår en acceleration av sociala förändringar i kommunen, skulle det kunna innebära att kommunen just nu rör sig i en socialt ohållbar riktning om inte inbromsande och integrerande mekanismer så småningom tar över och stabiliserar. I nuläget ser denna inbromsning ut att vara flera år bort när befolkningskurvan planar ut. Men vilka förändringar blir bestående? Och vilka erfarenheter tar kommuninvånarna med sig?

För den här typen av studie finns flera möjliga angreppssätt. Till exempel hade en diskursanalys av samma frågeställning gett helt andra resultat än de som har presenterats här. Ambitionen med denna studie har dock varit att rikta blicken mot den verklighet som intervjupersonerna försöker beskriva och göra en möjlig tolkning av den. Kunskapsläget i Skellefteå är i sig en angelägen fråga när samhället tycks genomgå en period av snabb förändring samtidigt som kommunen, näringslivet, civilsamhället och utbildningsväsendet samverkar för att försöka få kunskap om dessa förändringar. Denna studie ger därför en ögonblicksbild av hur fyra tjänstepersoner ser på olika sociala aspekter av samhällsomvandlingen under våren 2024.

När nu liknande samhällsomvandlingar planeras i andra norrländska kommuner kan det vara angeläget för dessa och för berörda aktörer att fråga sig: vad vore värdefullt för oss att veta inför dessa förändringar? Och hur kan vi få kunskap om det? Jag vill tro att tjänstepersoner i Skellefteå kommun och på Länsstyrelsen Västerbotten sitter på värdefulla erfarenheter och perspektiv utifrån den pågående samhällsomvandlingen i Skellefteå. Den här studien ger en inblick i dessa insikter. Den sociologiska analysen syftar till att skapa en möjlig tolkning av det sagda och som här kontextualiseras utifrån ett kritiskt perspektiv. Utöver de tankegångar och diskussioner som dessa analyser kan stimulera till är min förhoppning att också ha väckt intresse och förståelse för de ansatser som görs av kommunen och även andra aktörer för att möjliggöra en

mer socialt hållbar samhällsutveckling. Här betonar studien vikten av dialog och mötesplatser för social interaktion, integration och relationsskapande.

Tidigare forskning om samhällsomvandlingen i Skellefteå har i mångt och mycket gjorts utifrån ett makroperspektiv. Dessa studier bidrar med värdefulla analyser och statistiska data om situationen i Skellefteå. Den här uppsatsen kompletterar denna forskning på flera sätt. Genom att göra en intervjustudie har jag lyft några av rösterna *inifrån* själva samhällsomvandlingen där en mer närgående bild ges av hur samhällsomvandlingen kan uppfattas och upplevas av de som arbetar med sociala frågor på plats i regionen. Där tidigare forskning pekar på ekonomisk och regional tillväxt historiskt sett, ökade arbetstillfällena, konflikter och konfrontationer som en följd av industrialisering, visar den här studien hur fyra tjänstepersoner ser på dessa aspekter specifikt i kontexten Skellefteå i modern tid. Tidigare studier visar hur jämställdheten hotas av den så kallade gröna omställningen som tenderar att gynna männens ställning på arbetsmarknaden. I den här studien ges exempel på hur tjänstepersoner i offentlig sektor ser att jämställdheten i Skellefteå påverkas av de nya gröna industrijobben i kommunen.

I tidigare studier om arbetskraftsinvandring betonas också bristande insyn i avtal och arbetsvillkor som ett problem, liksom svårigheter med att lära sig det svenska språket och finna gemenskap. Den här studien visar att de tjänstepersoner som har intervjuats ser ett växande utanförskap som en risk och ger exempel på hur man arbetar för att förebygga detta. Däremot tycks språkdebatten i Skellefteå se något annorlunda ut där det på vissa håll talas om engelskan (snarare än svenska) som en möjlig språngbräda till inkludering och integration.

I uppsatsen berörs flera fenomen som på grund av utrymmesskäl inte utforskas närmare men som kan vara relevanta för framtida studier att undersöka, till exempel de kvinnor som lämnar offentlig sektor för att arbeta inom industrin, de grupper som arbetar i bristyrken som skola, vård- och omsorg, eller de arbetskraftsmigranter som bor i tillfälliga baracker i väntan på lediga boenden. Vad har dessa grupper att berätta om? Den här studien banar väg för flera intressanta spår för framtida studenter och forskare att undersöka inom en rad angränsande discipliner och forskningsområden.

Under slutskedet av den här uppsatsen har Northvolt fått stor uppmärksamhet och kritik i media, något som kan ha förändrat diskursen något från när det här uppsatsarbetet inleddes. Det illustrerar hur temporär den här typen av studie är när själva forskningsobjektet är ett samhälle under snabb förändring och en nyetablerad megafabrik vars öden tycks tätt sammanflätade. Vad som kommer att hända med fabriken och med lokalsamhället fortsättningsvis återstår att se, liksom vilka innovativa lösningar som kommunen kommer att hitta för att hantera de utmaningar som uppstår under resan mot ett mer socialt hållbart samhälle.

10. Referenser

10.1 Litterära referenser

Andersen, H., Kaspersen, L. B., & Andersson, S. (2007). *Klassisk och modern samhällsteori* (3., [utvidgade och rev.] uppl.). Studentlitteratur.

Andersson, K. (2012). “It’s funny that we don’t see the similarities when that’s what we’re aiming for” : visualizing and challenging teachers’ stereotypes of gender and science. *Research in Science Education (Australasian Science Education Research Association)*, 42(2), 281–302. <https://doi.org/10.1007/s11165-010-9200-7>

Aspers, P. (2011). *Etnografiska metoder : att förstå och förklara samtiden* (2., [uppdaterade och utökade] uppl.). Liber.

Blumer, H. (1990). *Industrialization as an Agent of Social Change: A Critical Analysis* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781351328760>

Borges, M. J., & Torres, S. B. (2012). *Company Towns: Labor, Space, and Power Relations across Time and Continents*. Palgrave Macmillan.

Brownhill, L., Turner, T. E., & Kaara, W. (2012). Degrowth? How About Some “De-alienation”? *Capitalism, Nature, Socialism*, 23(1), 93–104. <https://doi.org/10.1080/10455752.2011.648844>

Coates, K., & Holroyd, C. (2021). Northern Sweden and Economic Development. *Journal of Northern Studies*, 15(1), 7–24. <https://doi.org/10.36368/jns.v15i1.996>

Dribe, M., Helgertz, J., & van de Putte, B. (2015). Did social mobility increase during the industrialization process? A micro-level study of a transforming community in southern Sweden 1828–1968. *Research in Social Stratification and Mobility*, 41, 25–39. <https://doi.org/10.1016/j.rssm.2015.04.005>

Gilje, N., & Grimen, H. (2007). *Samhällsvetenskapernas förutsättningar* (3. uppl.). Daidalos.

Habermas, J. (1987). *The Theory of Communicative Action* (Vol. 2: Lifeworld and System: A Critique of Functionalist Reason). Boston: Beacon Press.

Harnesk, D., & Jakobsen, J. (2023). Public contestations against the disturbance, degradation, and destruction of Sámi pastoral landscapes in northern Sweden. *Journal of Rural Studies*, 104, 103162-.

<https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2023.103162>

Hermelin, B. (2023). *Att attrahera och mobilisera för industrietableringar: Batterifabriken i Skellefteå* (3). Linköping Universitet, Centrum för kommunstrategiska studier.

<https://linkopingsciencepark.se/wp-content/uploads/2023/09/hermelin-2023-att-attrahera-och-mobilisera-cks-rapport-1.pdf>

Herzfeld Olsson, P. (2019). *Likabehandling av högkvalificerade arbetskraftsmigranter* (Rapport 2019:16). Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering.

<https://www.ifau.se/Forskning/Publikationer/Rapporter/2019/likabehandling-av-hogkvalificerade-arbetskraftsmigranter/>

Isaksson, A. (2020). Classical Sociology Through the Lens of Gendered Experiences. *Frontiers in Sociology*, 5, 532792–532792.

<https://doi.org/10.3389/fsoc.2020.532792>

Kvale, S., & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun* (3. [rev.] uppl.). Studentlitteratur.

Kjellberg, A. (2023). *Kollektivavtalens täckningsgrad och vita fläckar*. (Arbetsliv & inflytande). Arena Idé.

https://lucris.lub.lu.se/ws/portalfiles/portal/165700934/Kollektivavtalens_vita_fl_ckar_Kjellberg_2023.pdf

Lander Svendsen, N., Weber, K., Factor, G., Winther Engelsbak, L., & Fischer-Bogason, R. *How climate policies impact gender and vice versa in the Nordic countries*. Nordiska ministerrådet.

<https://pub.norden.org/temanord2022-507/temanord2022-507.pdf>

Marx, K. (2007). *Economic and philosophic manuscripts of 1844* (M. Milligan, Trans.). Dover Publications.

Olsson, S. (2012). *Social hållbarhet i ett planeringsperspektiv*.

Ostermeyer, V. (2023). *Why Firms Grow: The Roles of Institutions, Trade, and Technology during Swedish Industrialization*. [Doctoral Thesis (compilation), Lund University School of Economics and Management, LUSEM]. Lund University (Media-Tryck).

Rennstam, J., & Wästerfors, D. (2015). *Från stoff till studie: om analysarbete i kvalitativ forskning* (1. uppl.). Studentlitteratur.

Robèrt, K.-H., Basile, G., & Hallstedt, S. (2019). *Sustainability handbook: planning and acting strategically towards sustainability* (Second edition). Studentlitteratur.

Rosa, H. (2014). *Acceleration, modernitet och identitet: tre essäer*. Daidalos.

Rosa, H. (2018). The Idea of Resonance as a Sociological Concept. *Global Dialogue*.

<https://globaldialogue.isa-sociology.org/articles/the-idea-of-resonance-as-a-sociological-concept>

Sassler, S., Glass, J., Levitte, Y., & Michelmores, K. M. (2017). The missing women in STEM? Assessing gender differentials in the factors associated with transition to first jobs. *Social Science Research*, 63, 192–208.

<https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2016.09.014>

Ståhl, C. (2020). En stum värld? Om resonans, social responsivitet och utbrändhet. *Sociologisk Forskning*, 57(3–4).

<https://doi.org/10.37062/sf.57.21831>

Swedberg, R. (2014). *The art of social theory*. Princeton University Press.

<https://doi.org/10.1515/9781400850358>

Wästerfors, D., & Sjöberg, K. (2008). *Uppdrag: Forskning : konsten att genomföra kvalitativa studier*. Liber.

Yahaya, J. (2018). Swedish Welfare State and Its Industrialization Process, a Lesson for African Countries. *International Journal of Recent Innovations in Academic Research*, 2(8), 1–8.

10.2 Webbssidor och nyhetsartiklar

Almgren, J. (26 juni 2024). Dödsfall och förseningar skakar jätteprojektet. *Svenska Dagbladet*.

<https://www.svd.se/a/mPrn90/northvolt-varnas-efter-dodsfallen-nytt-kapital-kan-bli-svart>

Balcer, B., Erhlin, M., Jönsson, O., & Brändström, M. (6 augusti 2024). Ytterligare en Northvolt-anställd död i Skellefteå. *SVT Nyheter*.

<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vasterbotten/polisen-inget-konkret-samband-mellan-dodsfall-och-northvolt>

Brottsförebyggande rådet (u.å). *Statistikdatabas över anmälda brott*.

<https://statistik.bra.se/solwebb/action/index>

EU-kommissionen (25 november 2022). *Skellefteå wins 2023 Access City Award for its outstanding efforts to become accessible to persons with disabilities*.

<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=1137&furtherNews=yes&newsId=10464>

Kejerhag, J., & Isberg, E. (17 februari 2024). Kritik mot rosa kvinnoparkeringar på Northvolt-boende. *Dagens Nyheter*.

<https://www.dn.se/sverige/kritik-mot-rosa-kvinnoparkeringar-pa-northvoltboende/>

Kledzik, A. (19 juli 2023). En stolt Degerfeldt har återvänt från FN-konferensen. *Norran*.
<https://norran.se/nyheter/skelleftea/artikel/pa-fn-konferens-utmarkte-sig-sverige-vi-har-astad-kommit-saker/rxzg5wvj>

Lagerström, K. (25 juni 2024). Bakslag och miljardförluster – här är orosmolnen över Northvolt. *SVT Nyheter*.
<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vasterbotten/bakslag-och-miljardforluster-har-ar-orosmolnen-over-northvolt>

Lindberg, R. (2024). 347 430 passagerare på Skellefteå Airport.
<https://skellefteairport.se/347-430-passagerare-pa-skelleftea-airport/>

Nilsson, J. (21 februari 2023). Nyheter även på engelska – Norran gör satsning för att inkludera fler. *Megafonen*.
<https://megafonen.se/2023/02/nyheter-for-engelsksprakiga-efter-okad-internationell-inflytning-nu-satsar-norran-pa-att-inkludera-fler>

Nilsson, J. (12 maj 2024). Expo 2026 – då växande Skellefteå ska visas upp: ”Vi blir en testbädd”. *Megafonen*.
<https://megafonen.se/2023/05/expo-2026-da-kommunens-utveckling-ska-visas-for-varlden-vill-visa-ett-skelleftea-mitt-i-steget>

Northvolt (u.å.). *Europe's first homegrown gigafactory*.
<https://northvolt.com/career/locations/skelleftea/>
(Hämtad 2 juli 2024)

Northvolt (u.å.). *Challenge accepted*.
<https://northvolt.com/career/>
(Hämtad 2 juli 2024)

Samuelsson, P. (1 juli 2024). Skellefteå har störst inflyttning i landet – allt fler tvingas bo i moduler. *SVT Nyheter*.
<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vasterbotten/skelleftea-har-storst-inflytning-i-landet-allt-fler-tvingas-bo-i-moduler>

Sara Kulturhus (u.å.). *Ett lokalproducerat trähus.*

<https://www.sarakulturhus.se/sv/ett-klimatklokt-hus/trahus/>

Skellefteå Airport (u.å.). *Skellefteå utvecklar drönarlogistik.*

<https://skellefteairport.se/skelleftea-utvecklar-dronarlogistik/>

Skellefteå Kommun. (26 mars 2024). *1600 nya bostäder på två år – nu vill Skellefteå växla upp byggboomen.*

<https://skelleftea.se/platsen/flytta-hit/flytta-hit/arkiv/nyheter/nyheter/2024-03-07-1600-nya-bostader-pa-tva-ar----nu-vill-skelleftea-vaxla-upp-byggboomen>

Skellefteå Kommun. (16 maj 2024). *Social hållbarhet.*

<https://skelleftea.se/invanare/startside/trafik-och-samhallsutveckling/hallbara-skelleftea/social-hallbarhet>

(Hämtad 2 juli 2024)

Skellefteå Kommun. (17 maj 2022). *Tillväxtscenario.*

<https://skelleftea.se/2030/startside/tillvaxtscenario>

Statistiska Centralbyrån. (14 maj 2024). *Folkmängd och befolkningsförändringar - Kvartal 1, 2024.*

<https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningens-sammansattning/befolkningsstatistik/pong/tabell-och-diagram/folkmangd-och-befolkningsforandringar---manad-kvartal-och-halvar/folkmangd-och-befolkningsforandringar---kvartal-1-2024/>

Statistiska Centralbyrån. (13 december 2023). *Starkast sysselsättningsutveckling i norr.*

https://www.scb.se/hitta-statistik/temaomraden/sveriges-ekonomi/fordjupningsartiklar_Sveriges_ekonomi/Starkast-sysselsattningsutveckling-i-norr/

Vetenskapsrådet. (12 december 2023). *Etik i forskningen och god forskningssed.*

<https://www.vr.se/uppdrag/etik/etik-i-forskningen.html>

Wallenskog, A. (2022). Kriget i Ukraina påverkar världsekonomin. *Ekonomibloggen*.
<https://skr.se/skr/tjanster/bloggarfranskr/ekonomibloggen/artiklar/krigetiukrainapaverkarvardsekonomin.62315.html>